

REPUBLIKA SLOVENIJA

VLADA REPUBLIKE SLOVENIJE

Številka: 09501-2/2010/8
Ljubljana, 18. 3. 2010

PREČIŠČENO BESEDILO

**NACIONALNI PROGRAM UKREPOV ZA ROME
VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE
ZA OBDOBJE
2010–2015**

KAZALO

1. UVOD	3
2. PRAVNI VIRI	3
2. 1. IZHODIŠČNI PROGRAMSKI DOKUMENTI IN PRAVNI VIRI	4
3. STRATEŠKI CILJI PROGRAMA UKREPOV	5
4. UKREPI ZA IZBOLJŠANJE DOSEDANJEGA STANJA.....	7
4.1. Prioritetno področje 1: IZBOLJŠANJE BIVALNIH RAZMER IN UREDITEV ROMSKIH NASELIJ	7
4.1.1. Pregled stanja.....	7
4.1.2. Ukrepi	9
4.2. Prioritetno področje 2: IZBOLJŠANJE IZOBRAZBENE STRUKTURE IN VEČJA VKLJUČENOST V PROGRAME IZOBRAŽEVANJA.....	12
4.2.1. Pregled stanja.....	12
4.2.2. Ukrepi	14
4.3. Prioritetno področje 3: ZNIŽANJE BREZPOSELNOSTI PRIPADNIKOV ROMSKE SKUPNOSTI TER POVEČANJE NJIHOVEGA SOCIALNEGA VKLJUČEVANJA IN DOSTOPA DO TRGA DELA	17
4.3.1. Pregled stanja.....	17
4.3.2. Ukrepi	19
4.4. Prioritetno področje 4: IZBOLJŠANJE ZDRAVSTVENEGA VARSTVA	21
4.4.1. Pregled stanja.....	21
4.4.2. Ukrepi	23
4.5. Prioritetno področje 5: OHRANJANJE IN RAZVOJ RAZLIČNIH OBLIK ROMSKEGA JEZIKA, ROMSKE KULTURE, INFORMATIVNE IN ZALOŽNIŠKE DEJAVNOSTI.....	25
4.5.1. Pregled stanja.....	25
4.5.2. Ukrepi	28
4.6. Prioritetno področje 6: OSVEŠČANJE IN BOJ PROTI DISKRIMINACIJI.....	31
4.6.1. Pregled stanja.....	31
4.6.2. Ukrepi	33
5. SPREMLJANJE URESNIČEVANJA PROGRAMA UKREPOV (MONITORING)	35

1. UVOD

Ena od temeljnih zahtev demokratičnega političnega sistema je spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter ustvarjanje pogojev za njihovo uresničevanje. Med temi pravicami enakost pred zakonom, izražanje narodne pripadnosti, pravica do uporabe svojega jezika in pisave, prepoved spodbujanja k neenakopravnosti in nestrpnosti, prepoved spodbujanja k nasilju in vojni ter posebne pravice manjšin izražajo pluralizem v družbi ter polagajo temelje medsebojni strpnosti in razumevanju med ljudmi.

Pluralistična in resnično demokratična družba mora ne le spoštovati etnične, kulturne, jezikovne in verske identitete vsakega pripadnika manjšine, ampak tudi ustvariti primerne razmere, ki pripadnikom manjšin omogočajo, da izražajo, ohranjajo in razvijajo identitete, ter z ustvarjanjem ozračja strpnosti in dialoga omogočati, da kulturna raznolikost ni vir in dejavnik razdvajanja, ampak bogatenja vsake družbe.

Vladni program ukrepov za pomoč Romom iz leta 1995 ter sklepi vlade iz leta 1999 so sprožili in nato intenzivirali sistemsko reševanje številnih problemov, s katerimi so se Romi srečevali ob poskusih izboljšanja svojega družbeno-ekonomskega položaja ter naporih za optimalno integracijo v slovensko družbo. Ravno tako pa so nakazali na nujnost medresorskega sodelovanja različnih funkcionalnih družbenih dejavnikov ter na potrebo po sodelovanju centralnih in lokalnih oblasti, tako pri načrtovanju dolgoročnih ukrepov kot tudi pri implementaciji konkretnih programov in projektov, namenjenih Romom. Nujnost pristopa intenzivnega sodelovanja je, kot načelo in kot operacionalna tehnika, še posebej razvidno na področjih izobraževanja in zaposlovanja Romov oziroma izboljšanja njihovih zaposlitvenih možnosti, ohranjanja in razvoja romskega jezika, kulture, informativne in založniške dejavnosti ter na področju urejanja bivalnih razmer.

Z Zakonom o romski skupnosti v Republiki Sloveniji je bil narejen velik korak v smeri izpeljave določb 65. člena Ustave RS, obravnavanja Romov kot dela slovenskega in evropskega prostora oziroma slovenske in evropske družbe ter izboljšanja položaja romske skupnosti v Republiki Sloveniji v celoti. S tem zakonom je postavljen normativni okvir, ki potrebuje še konkretno in učinkovito izpeljavo uresničevanja pravic romske skupnosti. S tem namenom in skladno z določbami 6. člena omenjenega zakona Vlada Republike Slovenije sprejema Nacionalni program ukrepov za Rome za obdobje 2010 – 2015, ki bo celovito posegel na vsa področja, naštetá v samem zakonu, oziroma na vsa področja, kjer so ukrepi za izboljšanje položaja in konkretizacijo uresničevanja posebnih pravic romske skupnosti dejansko potrebni.

Nacionalni program ukrepov za Rome je pripravljala delovna skupina, ki jo je za ta namen imenovala vlada. Delovno skupino so sestavljali predstavniki pristojnih ministrstev in vladnih služb, nekaterih samoupravnih lokalnih skupnosti in predstavniki romske skupnosti. V okviru dela delovne skupine so bila opravljena konkretna posvetovanja za posamezna področja iz programa, na katerih so bili vedno prisotni predstavniki romske skupnosti. Nacionalni program ukrepov za Rome je obravnavala in potrdila Komisija Vlade RS za zaščito romske skupnosti. Opravljena je bila tudi širša javna razprava ter posvetovanje z obema reprezentativnima združenjema občin – v največji možni meri so bili upoštevani podani predlogi.

V tem programu uporabljeni izrazi, ki se nanašajo na osebe in so zapisani v moški slovnični obliki, so uporabljeni kot nevtralni za ženski in moški spol.

2. PRAVNI VIRI

Romska skupnost v Republiki Sloveniji je ustavno priznana manjšinska skupnost, ki sicer nima položaja klasične narodne manjšine, vendar pa je kot manjšinska skupnost v ustavi posebej omenjena

in z zakonodajo deležna posebne zaščite. Prepoznana je kot manjšina z lastnimi etničnimi in kulturnimi značilnostmi (lasten jezik, lastna kultura in zgodovina), ki jih skladno z ustavnimi določbami lahko ohranja. Pri tem se upoštevajo njihove izražene potrebe. Ustavno sodišče Republike Slovenije jo pojmuje kot posebno romsko etnično skupnost, živečo v Republiki Sloveniji, Ustava Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33I/1991-I, 42/97, 66/00, 24/03, 69/04, 69/04, 69/04, 68/06; v nadaljnjem besedilu: ustava) pa v svojem besedilu uporablja izraz »romska skupnost«. V nadaljevanju se sledi ustavni dikciji.

Pravna podlaga za urejanje položaja romske skupnosti v Republiki Sloveniji je 65. člen ustave, ki določa, da položaj in posebne pravice romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, ureja zakon. S tem so bili postavljeni pravni temelji za zaščitne ukrepe. Do dosledne izpeljave ustavne določbe je prišlo s sprejemom Zakona o romski skupnosti v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 33/2007). Dodatno je zaščita romske skupnosti vgrajena tudi v druge zakone.¹ Poleg zakonov je skrb za uresničevanje posebnih pravic romske skupnosti in za izboljšanje položaja romske skupnosti vgrajena v številne programe, strategije in resolucije s posameznih družbenih področij.

2. 1. IZHODIŠČNI PROGRAMSKI DOKUMENTI IN PRAVNI VIRI

Leta 1995 je vlada sprejela **Program ukrepov za pomoč Romom**, ki je v delih še vedno aktualen. Po tem programu so prizadevanja državnih organov in občin usmerjena v urejanje bivalnih razmer, možnosti za izobraževanje in zaposlovanje, v razvoj kulture, informiranja ter ohranjanja lastne identitete, hkrati pa spodbujanje politične participacije Romov samih in lokalnega zastopstva, ki nedvomno prispevata k večji družbeni in kulturni integraciji romske skupnosti v večinski prostor Slovenije, urejanje javnih in družbenih zadev, predvsem pa reševanje problemov socialne izključenosti s katero se Romi soočajo na naslednjih področjih: stanovanjske/bivanjske razmere, nezaposlenost, zelo nizka izobrazbena raven.

Leta 1999 je vlada sprejela **sklepe** v smeri zadolžitve organov, ki se na posameznih področjih ukvarjajo s tematiko Romov, da v te namene zagotovijo višja proračunska sredstva. **Leta 2004** pa je ob obravnavi Poročila o položaju Romov v Republiki Sloveniji vlada sprejela **sklepe za nadaljnje urejanje tega področja**, in sicer sklepe o ukrepih po posameznih področjih, ki pristojnim državnim organom med drugim nalagajo, da »dosledno vključujejo reševanje tematike Romov v svoje programe, pripravijo akcijske načrte za njihovo uresničevanje ter druge programe in ukrepe, tudi finančne, kot pomoč občinam, kjer avtohtono živi romska skupnost«.

Državni zbor RS je 30. marca 2007 sprejel **Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji** (Uradni list RS, št. 33/07; v nadaljevanju: ZRomS-1), ki je v veljavo stopil 28. aprila 2007. ZRomS-1 določa skrb državnih organov in organov samoupravnih lokalnih skupnosti pri uresničevanju posebnih pravic romske skupnosti, ureja organiziranost romske skupnosti na državni in na lokalni ravni ter financiranje.

V 6. členu določa, da vlada za usklajeno uresničevanje posebnih pravic pripadnikov romske skupnosti v sodelovanju s samoupravnimi lokalnimi skupnostmi in Svetom romske skupnosti Republike Slovenije sprejme program ukrepov. V programu se skladno z ZRomS-1 in področno zakonodajo določijo obveznosti in naloge iz 4. in 5. člena ZRomS-1, ki jih nato izvajajo pristojna ministrstva, drugi državni organi in organi samoupravnih lokalnih skupnosti. 4. in 5. člen ZRomS-1 opredeljujeta

¹ Zakon o lokalni samoupravi, Zakon o lokalnih volitvah, Zakon o evidenci volilne pravice, Zakon o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja, Zakon o osnovni šoli, Zakon o vrtcih, Zakon o medijih, Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo, Zakon o knjižničarstvu, Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja, Zakon o Radioteleviziji Slovenija, Zakon o financiranju občin, Zakon o varstvu kulturne dediščine, Kazenski zakonik Republike Slovenije.

področja uresničevanja posebnih pravic romske skupnosti ter določata vlogo in naloge državnih organov in organov samoupravnih lokalnih skupnosti.

Vsi prej omenjeni organi bodo na podlagi sprejetega nacionalnega programa ukrepov morali sprejeti podrobne področne programe in ukrepe ter v svojih finančnih načrtih za to predvideti ustrezna sredstva. Omenjeni podrobni področni programi in ukrepi morajo biti sprejeti v roku šestih mesecev po sprejemu vladnega programa ukrepov.

Osnovno izhodišče in vodilo pri pripravi nacionalnega programa ukrepov je, da ima romska skupnost v Republiki Sloveniji poseben položaj in da imajo za uspešno vključevanje v slovensko družbo ter prevzemanje odgovornosti za svoj razvoj pripadniki romske skupnosti poleg pravic in obveznosti, ki pripadajo vsem državljanom Republike Slovenije, še posebne pravice, določene z zakonom.

Republika Slovenija se je z ZRomS-1 zavezala k zagotavljanju uresničevanja posebnih pravic romske skupnosti na področju izobraževanja, kulture, zaposlovanja, urejanja prostora in varstva okolja, zdravstvenega in socialnega varstva, obveščanja in soodločanja v javnih zadevah, ki se nanašajo na pripadnike romske skupnosti, s tem zakonom, drugimi zakoni (področno zakonodajo), podzakonskimi akti in akti samoupravnih lokalnih skupnosti ter s posebnimi programi in ukrepi državnih organov ter organov samoupravnih lokalnih skupnosti.

3. STRATEŠKI CILJI PROGRAMA UKREPOV

Na evropski in na nacionalni ravni je romska skupnost obravnavana kot etnična skupina, manjšina, ki se sooča z največjimi eksistencialnimi težavami in ima prav na podlagi teh dejstev poseben status. Romska skupnost je kot manjšina v vseh okoljih najpogosteje žrtev socialne izključenosti, diskriminacije, segregacije in revščine. Poseben status ji daje tudi dejstvo, da gre za manjšino, ki nima svoje države, ki bi skrbela zanjo, kot je to na primer v primeru italijanske in madžarske narodne skupnosti v Republiki Sloveniji ali Slovencev v zamejstvu.

Uradni podatki o številu pripadnikov romske skupnosti, ki živijo v Sloveniji, so uradni podatki popisa prebivalstva iz leta 1991 in 2002, ki ne ločujejo med tistimi Romi, ki so v Sloveniji naseljeni stalno oziroma začasno. Ob zadnjem popisu prebivalstva leta 2002² se je za pripadnike romske skupnosti opredelilo 3.246 oseb, 3.834 oseb pa je kot materni jezik navedlo romski jezik.

Kljub uradnim podatkom popisa prebivalstva iz leta 2002 naj bi po ocenah različnih organov in nevladnih organizacij v Republiki Sloveniji živelo med 7.000 in 10.000 Romov (po nekaterih ocenah celo 12. 000), največ v Prekmurju, na Dolenjskem, v Beli krajini in Posavju ter v večjih mestih kot npr. v Ljubljani, Mariboru, Velenju, Celju.

Glede na veljavno zakonodajo s področja varstva osebnih podatkov ministrstva oziroma vladne službe in pristojne institucije ne vodijo posebnih evidenc oseb na podlagi etnične pripadnosti oziroma narodnosti, zato se glede številčnih podatkov izhaja le iz uradnih evidenc popisa prebivalstva, ki jih vodi Statistični urad Republike Slovenije.

Zaradi zgodovinske usode in drugih okoliščin so med Romi v Sloveniji razlike, ki temeljijo na tradiciji, specifičnem načinu življenja, pa tudi stopnji socializacije in integriranosti v okolje. Glede na težave, s katerimi se sooča romska skupnost v Sloveniji predvsem na nekaterih bistvenih eksistencialnih področjih, bi jo lahko opredelili kot kategorijo, ki je najbolj izpostavljena

² Podatki Statističnega urada Republike Slovenije, Popis 2002. Dostopno na spletni strani: http://www.stat.si/popis2002/si/rezultati_slovenija_prebivalstvo_dz.htm (25. 10. 2006).

diskriminaciji na podlagi narodne in etnične pripadnosti. Tej so namreč že po naravi najbolj izpostavljene ranljive družbene skupine, med katerimi so tudi manjšine.

Na podlagi izraženih potreb romske skupnosti in poznavanja razmer na terenu se ocenjuje, da se pripadniki romske skupnosti srečujejo z največjimi težavami na področju bivalnih razmer, izobraževanja, zaposlovanja in zdravstvenega varstva. Iz tega razloga so ta področja identificirana in določena kot prioriteta in kot taka v tem trenutku zahtevajo največjo pozornost ter konkretne kratkoročne in dolgoročne ukrepe za izboljšanje stanja. Poleg teh prioritarnih področij pa država že namenja, in mora v prihodnje še dodatno namenjati, posebno pozornost tudi ohranjanju in razvoju različnih oblik romskega jezika, kulture ter informativne in založniške dejavnosti, vključevanju Romov v družbeno in politično življenje ter osveščanju tako večinskega kot manjšinskega prebivalstva o obstoju diskriminacije in boju proti njej, zavedanju predsodkov posameznikov, še posebej javnih uslužbencev, ki se pri svojem delu srečujejo s pripadniki romske skupnosti.

Metodologijo priprave ukrepov za izboljšanje položaja pripadnikov romske skupnosti in njihove hitrejše ter boljše integracije v družbo (ob ohranjanju vseh posebnosti njihovega jezika in kulture ter ostalih etničnih značilnosti) je potrdila medresorska delovna skupina za pripravo programa ukrepov (imenovana na podlagi sklepov vlade št. 02401-16/2007/4 z dne 11. 10. 2007 in št. 02401-16/2007/7 z dne 27. 12. 2007) na 2. sestanku dne 23. 1. 2008.

Namen in cilj je priprava in sprejetje programa ukrepov, ki bo omogočil zadovoljevanje utemeljenih potreb pripadnikov romske skupnosti in izboljšanje življenjskih pogojev pripadnikov romske skupnosti v Republiki Sloveniji, njihovo kakovostno, hitrejšo in lažjo integracijo v družbo ter hkratno ohranitev jezikovnih in kulturnih posebnosti skladno z izraženimi potrebami Romov samih.

Dolgoročni namen in cilj programa ukrepov je s konkretnimi ukrepi vplivati na razvoj oziroma večanje medsebojnega razumevanja in dialoga med pripadniki romske skupnosti in večinskim prebivalstvom ter promovirati udejanjanje človekovih ter manjšinskih pravic.

Osnovni strateški cilji programa ukrepov so:

1. izboljšati bivalne razmere pripadnikov romske skupnosti in urediti romska naselja;
2. izboljšati izobrazbeno strukturo pripadnikov romske skupnosti in izboljšati obisk romskih otrok v programih predšolske vzgoje, šoloobveznih otrok v rednem izobraževanju ter povečati vključenost mladih in odraslih v nadaljevanje izobraževalnega procesa v skladu z načelom vseživljenjskega učenja;
3. povečati zaposlenost in znižati brezposelnost pripadnikov romske skupnosti;
4. izboljšati zdravstveno varstvo pripadnikov romske skupnosti, predvsem s poudarkom na izboljšanju zdravstvenega varstva otrok in žensk;
5. ohranjati in razvijati kulturne, informativne in založniške dejavnosti romske skupnosti ter si prizadevati za ohranjanje in razvoj različnih oblik romskega jezika;
6. povečati osveščenost večinskega prebivalstva glede obstoja, kulture, šeg in navad pripadnikov romske skupnosti ter osveščenost pripadnikov manjšine o pravicah in dolžnostih, ki jim pripadajo kot državljanom Republike Slovenije.

Skladno z zastavljenimi strateškimi cilji so opredeljena prioriteta področja programa in ukrepi.

4. UKREPI ZA IZBOLJŠANJE DOSEDANJEGA STANJA

4.1. Prioritetno področje 1: IZBOLJŠANJE BIVALNIH RAZMER IN UREDITEV ROMSKIH NASELIJ

4.1.1. Pregled stanja

Večina Romov še vedno živi v naseljih, ki so izolirana od ostalega prebivalstva ali na robu naseljenih območij v razmerah pod minimalnimi bivalnimi standardi. Nekateri živijo v zidanih stanovanjskih hišah, stanovanjih, večina pa v zasilnih bivališčih – barakah, kontejnerjih, prikolicah in podobno. Le manjši del Romov živi skupaj z večinskih prebivalstvom (večinoma v Prekmurju), ki so dosegli zadovoljivo stopnjo socializacije in se vključili v okolje in družbo.

Romske družine se sicer težko socializirajo in vključujejo v okolje, saj so bivalne razmere neurejene. V mnogih primerih ni omogočena niti pravica do bivanja, tako so nekatera naselja nelegalna, zgrajena na tuji zemlji.

Neurejene bivalne razmere predstavljajo izhodišče za marsikatero drugo problematiko oziroma težave, s katerimi se sooča romska skupnost, še posebej pri doseganju ustrezne stopnje izobrazbe, poklicnih kvalifikacij, informiranosti, dostopu do zdravstvenih in socialnih storitev, uspešnosti na trgu dela in sodelovanju v javnem življenju na različnih področjih.

1. decembra 2006 je takratni minister za okolje in prostor imenoval Strokovno skupino za reševanje prostorske problematike romskih naselij. Strokovna skupina je med drugim ažurirala aktualno stanje v romskih naseljih po Sloveniji, kar je storila s pomočjo ankete oziroma posebnega vprašalnika, ki je bil poslan preko Ministrstva za javno upravo na občine in upravne enote, kjer živi romsko prebivalstvo. Z anketo je strokovna skupina želela aktualizirati podatke in informacije o romskih naseljih ter o vidikih bivalne kulture Romov v Sloveniji. Z opravljeno analizo vprašalnikov se je kljub površnemu izpolnjevanju ankete (nepopolni ali celo napačni podatki) zaznalo današnji obseg prostorske problematike romskih naselij v Sloveniji.

Na podlagi analize Strokovne skupine za reševanje prostorske problematike romskih naselij je ocena stanja romskih naselij na območju Republike Slovenije naslednja:

- v Sloveniji je 105 t.i. romskih naselij; poleg tega je še približno 20 do 25 manjših zaselkov, v katerih tudi prebivajo Romi. Skupno se število vseh romskih naselbinskih enot lahko ocenjuje do približno 130 s približno 9000 stanovalci;
- le okrog četrtnina romskih naselij razpolaga z možnostmi razmeroma hitre integracije in nadaljnega urejanja infrastrukture in vzpostavljanja legalnih stanj;
- približno tretjina naselij ima srednjeročno solidne možnosti urejanja na obstoječih lokacijah, potem ko bodo opravljeni formalni premiki (spremembe namembnosti zemljišč, za začetek);
- približno tretjina bo imela po dosegljivih podatkih precej težav pri urejanju bivalnih razmer, vzpostavljanju legalnih stanj;
- za okrog desetine naselij je glede na lokacijo in ostale okoliščine prelokacija optimalna ali sploh edina rešitev.

Zaradi same lokacije, zunanjšega izgleda, predvsem arhitekturne ter komunalne ureditve in opremljenosti, se romska populacija srečuje predvsem z naslednjimi problemi:

- nezadostno, omejeno ali zelo slabo komunalno in infrastrukturno opremljenostjo,
- pomanjkanjem življenjskega prostora zaradi omejenih možnosti za širitev naselij,
- pomanjkanjem prostora za nekatere oblike gospodarskih dejavnosti.

Kar zadeva prometni dostop, je ta urejen pri večini romskih naselij. Ker so romska naselja nastajala v bližini obstoječih prometnic, so se izoblikovale – čeprav večinoma ravno tako na črno – tudi pomožne prometne površine. Večji problem predstavljajo neurejene prometne površine znotraj naselbin. Zaradi vse gostejše zazidave postajajo pretesne, poleg tega pa jih deloma zasedejo tudi odlagališča sekundarnih surovin.

Velik problem v nekaterih romskih naseljih predstavljajo zlasti komunalni in drugi odpadki, poleg tega so na kanalizacijsko omrežje priključena le redka romska naselja. Odplake so precejšen problem, saj obremenjujejo lokalno okolje in predstavljajo zdravstveno-sanitarno grožnjo najprej stanovalcem samim, prav tako pa tudi okoliškim prebivalcem.

Ob stikih z Romi se ob navedenih problemih čuti lokalno prebivalstvo zelo pogosto prizadeto. V preteklosti so bili že zabeleženi primeri, kjer sta bili neprimerna lokacija in struktura romskega naselja izhodišče napetosti.

Podrobnejši podatki o romskih naseljih s prostorskega vidika so vsebovani v Poročilu strokovne skupine za reševanje prostorske problematike romskih naselij z naslovom *Prostorski problemi romskih naselij v Sloveniji*, ki je bilo pripravljeno v jeseni 2007.

Komisija Vlade RS za zaščito romske skupnosti je na svoji 3. seji, ki je potekala 29. 9. 2009, sprejela sklep, da Ministrstvo za okolje in prostor ponovno imenuje Strokovno skupino za reševanje prostorske problematike romskih naselij. Ena izmed prioritetenih nalog in ciljev delovanja strokovne skupine bo tudi dopolnitev analize stanja romskih naselij na območju Republike Slovenije (po aktivnem ukrepanju ministrstev in drugih vladnih služb v preteklih letih). Predvsem bo morala strokovna skupina pripraviti ažurno evidenco poselitve: območja in načini poselitve, oblike in načini bivanja in stopnja opremljenosti zemljišč s komunalno infrastrukturo. Strokovna skupina za reševanje prostorske problematike romskih naselij bo tako z delom nadaljevala. V skladu z želenim scenarijem razvoja prostorskega reševanja oziroma razvoja romskih naselij bo določila prioritete pri reševanju bivanjskih razmer v romskih naseljih.

V okviru Vladnega programa ukrepov za pomoč Romom, ki poteka že od leta 1995, Ministrstvo za okolje in prostor vodi, usmerja in koordinira aktivnosti za zagotavljanje strokovne in finančne pomoči občinam, v katerih živijo Romi, pri pripravi prostorskih in izvedbenih dokumentov za ureditev romskih naselij.

Poleg aktivnosti, ki jih izvaja Ministrstvo za okolje in prostor, se na podlagi dosedanjih izkušenj ugotavlja, da je reševanje prostorskih problemov uspešno tam, kjer se vodijo postopki dosledno v skladu s prostorsko zakonodajo, transparentno, ob sodelovanju javnosti in sočasno ter celovito za potrebe vseh občanov, ker je le tako mogoče zagotoviti družbeno sprejemljivost sprejetih rešitev. Celovito reševanje prostorskih problemov predstavlja ključni segment pri zagotavljanju enakopravnega vključevanja romske skupnosti v lokalno okolje. Zagotovljeni ustrezni bivalni pogoji so temelj za vključevanje Romov v izobraževalni proces, na trg zaposlovanja in za socialno integracijo.

Republika Slovenija je ena izmed tistih evropskih držav, ki Rome vključuje v upravljanje javnih zadev na lokalni ravni. Pripadniki romske skupnosti imajo poleg splošne volilne pravice, ki jim pripada kot slovenskim državljanom, v dvajsetih občinah, kjer so Romi zgodovinsko prisotni, pri lokalnih volitvah še posebno volilno pravico, ki jim omogoča, da sami izvolijo svojega predstavnika v občinski svet. Romi pravico do predstavnitva v občinskih svetih občin, na območju katerih so tradicionalno naseljeni, danes dejansko uresničujejo v 19 občinah od skupaj 20, ki jih določa zakon. Edina občina, ki posebne pravice romske skupnosti do predstavnika v svojem občinskem svetu ni zagotovila samostojno na podlagi zakona, je občina Grosuplje. Zato je bil

Zakon o lokalni samoupravi (Ur. list RS, št. 94/07 – uradno prečiščeno besedilo, 76/08 in 79/09) dopolnjen tako, da v primeru, če občinski svet občine ne razpiše volitev za izvolitev predstavnika romske skupnosti v občinski svet, to na račun občine naredi Državna volilna komisija. Z zadovoljstvom se ugotavlja, da je bil januarja 2010 tudi v Občini Grosuplje izvoljen predstavnik romske skupnosti v občinski svet te občine.

Kljub določbam zakona o lokalni samoupravi, ki izrecno našteva občine, ki morajo zagotoviti romski skupnosti pravico do zastopstva v občinskem svetu, pa lahko tudi druge občine, ki v omenjenem zakonu niso naštet, to zastopstvo zagotovijo.

Dodatno Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji v 7. členu določa, da morajo občine, v katerih se v skladu z zakonom, ki ureja lokalno samoupravo, voli predstavnika romske skupnosti v mestni oziroma občinski svet, v občinskem svetu ustanoviti posebno delovno telo za spremljanje položaja romske skupnosti. Ob tem pa se prav tako kot pri pravici do zastopstva romske skupnosti v občinskem svetu dopušča možnost, da lahko ne glede na to določbo tudi druge samoupravne lokalne skupnosti ustanovijo posebno delovno telo za spremljanje položaja romske skupnosti ob smiselni uporabi določb tega člena, ki sicer natančneje opredeljuje sestavo teh teles.

Urad Vlade RS za narodnosti je občine, kjer živijo Romi, pa niso izrecno omenjene v zakonu o lokalni samoupravi, že večkrat pozval, da Rome vseeno aktivno vključujejo v postopke oblikovanja in uresničevanja pravnih aktov ter programov in ukrepov, ki zadevajo romsko skupnost ter da tudi same ob veljavni zakonodaji, ki jim to omogoča, ali omogočijo zastopstvo romske skupnosti v občinskem oz. mestnem svetu ali pa oblikujejo delovno telo za spremljanje položaja romske skupnosti v občini, katerega člani bodo tudi Romi. Urad Vlade RS za narodnosti bo tudi v prihodnje v sodelovanju s pristojnimi resornimi ministrstvi in vladnimi službami občine, kjer živijo Romi, spodbujal k vključevanju predstavnikov romske skupnosti v delo občine in njenih organov.

4.1.2. Ukrepi

4.1.2.1. Priprava celovitega strateškega okvira kot osnove za konkretne programe in projekte urejanja romskih naselij. Opredelitev območij romskih naselij in njihove sanacije v okviru postopka priprave OPNačrt (Legalizacija romskih naselij).

Obrazložitev:

Romska naselja so v slovenskem prostoru specifičen pojav. V preteklosti niso bila deležna kontinuirane skrbi in usmerjenega razvoja. Odsotnost planskih ukrepov in pomanjkanje sredstev investitorjev, pa tudi razvojnih vizij se zrcali v prevladujočih črnih gradnjah, slabi komunalni opremljenosti, neprimerni stavbni dediščini in številnih težavah z bližnjim okoliškim prebivalstvom. V skladu z Zakonom o prostorskem načrtovanju (ZPNačrt) morajo občine izdelati občinske prostorske načrte (OPN). Spodbuja se, da občine obstoječa romska naselja vključijo v te strateške dokumente ter predvidijo sanacijo obstoječih romskih naselij, ki so večinoma nastajala stihijsko ter brez ustrezne strokovne in zakonske podlage. V okviru priprave novih občinskih prostorskih načrtov (OPN) morajo občine izdelati program reševanja obstoječe situacije, v katerem mora biti definirano na kakšen način bodo posamezne situacije rešene (opredeliti: namensko rabo in lastništvo zemljišč, dostopnost, komunalno infrastrukturo, terminski plan in posamezne faze izvedbe, finančna sredstva, itd.).

Predlaga se, da pristojna ministrstva v okviru zakonskih obvez in pristojnosti nadaljujejo svoje aktivnosti za izboljšanje položaja romske skupnosti v Sloveniji s pripravo celovitega strateškega okvira kot osnove za konkretne programe in projekte. Pri tem bi izpostavili realizacijo vzorčnih primerov prostorskih in okoljskih ureditev, sanacije, legalizacije romskih naselij (komunalna infrastruktura, urejanje lastniških odnosov, pridobitev dovoljenj za posege v prostor...) ter informiranje, animiranje in izmenjava izkušenj predstavnikov lokalnih skupnosti (županov in

strokovnih služb) za vključevanje v programe urejanja romskih naselij in v programe, ki v okviru EU potekajo na tem področju.

Cilji: v okviru novih občinskih prostorskih načrtov opredeliti območja romskih naselij (določitev razvojnih območij in »legalizacija« obstoječih nelegalnih naselij).

Kazalniki: število sprejetih OPN-jev, ki skladno s planskimi opredelitvami omogočajo romskim naseljem legalizacijo in nadaljnji razvoj.

Nosilci: samoupravne lokalne skupnosti (občine) ob sodelovanju in pomoči Ministrstva za okolje in prostor, ostalih pristojnih ministrstev in vladnih služb.

Čas izvedbe: v roku za pripravo in sprejetje OPN-jev posameznih občin na podlagi Zakona o prostorskem načrtovanju (Uradni list RS, št. 33/07); za ostale aktivnosti je čas izvedbe 5 let od dneva sprejetja tega dokumenta na Vladi RS.

Potrebna sredstva: neopredeljena.

Finančni vir: proračuni samoupravnih lokalnih skupnosti (občin).

4.1.2.2. Implementacija nakazanih rešitev, ciljev in nalog, ki jih je pripravila Strokovna skupina za reševanje prostorske problematike romskih naselij v okviru priprave OPPN za posamezna romska naselja

Obrazložitev:

Z vidika Strokovne skupine za reševanje prostorske problematike romskih naselij, ki deluje v okviru Ministrstva za okolje in prostor, so temeljni ukrepi za urejanje romskih naselij naslednji:

- a) ohranitev obstoječih lokacij romskih naselij, v kolikor ni formalnih in funkcionalnih ovir,
- b) aktivno sodelovanje Romov pri urejanju različnih vidikov bivalnih razmer (skozi različne oblike izobraževanja s področja prostorskega načrtovanja romskim svetnikom omogočiti, da aktivno sodelujejo pri načrtovanju, izgradnji in vzdrževanju naselij v skladu s predpisi),
- c) strukturno prilagajanje (sami Romi, pomoč in angažiranje lokalnih skupnosti, sofinanciranje iz državnih sredstev in sredstev mednarodnih razpisov), kar bo vodilo v postopno urejanje romskih naselij,
- d) oblikovanje sistematične pomoči romski skupnosti in spremljanje napredka ter oblikovanje strategije urejanja romskih naselij (izbrati in predstaviti primere dobre prakse),
- e) spodbujanje komunikacije na lokalni ravni ter med lokalno ravni in državnimi institucijami,
- f) pomoč lokalnim skupnostim pri izboljšanju položaja romske skupnosti, ob upoštevanju, da je lokalna skupnost prva pristojna za urejanje prostora in upravljanje z njim na svojem območju v skladu z veljavno zakonodajo,
- g) spodbujanje kompleksnih pristopov (hkratno sodelovanje na področju vzgoje in izobraževanja, socialnega varstva, prostorskega urejanja in trga dela) tudi v okviru različnih razpisov.

Strokovna skupina za reševanje prostorske problematike romskih naselij je na podlagi razprave in strokovnega znanja kot najprimernejši scenarij reševanja prostorske problematike romskih naselij priporočila scenarij postopnega strukturnega vzpostavljanja legalnosti. Izbrani scenarij je operacionalizirala in opredelila konkretne ukrepe in korake za njegovo realizacijo:

- identifikacija romskega naselja v prostoru in opredelitev njegovih razvojnih možnosti, potencialov in omejitev (ukrep 4.1.2.1 kot predpogoj),
- vključitev pobude za pripravo občinskega podrobnega prostorskega načrta (OPPN) za območje romskega naselja v okviru postopka priprave občinskega prostorskega načrta (OPNačrt),
- sprejem OPPN za ureditev romskega naselja v občinskem svetu sočasno s sprejemom OPNačrta in

- realizacija.

Cilji: celovito urbanistično urejanje romskih naselij ob sodelovanju romskega in okoliškega prebivalstva in posledično izboljšanje bivalnih razmer romskega prebivalstva

Kazalniki: število sprejetih OPPNačrt-ov za romska naselja.

Nosilci: samoupravne lokalne skupnosti (občine), Ministrstvo za okolje in prostor; ostala pristojna ministrstva in vladne službe.

Čas izvedbe: 5-10 let od dneva sprejetja tega dokumenta na Vladi RS.

Potrebna sredstva: neopredeljena.

Finančni vir: neopredeljen.

4.1.2.3. Izvajanje finančnih ukrepov za razvoj območij, kjer živi romska skupnost v Republiki Sloveniji.

Obrazložitev:

V skladu z Zakonom o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja ZSRR-1 (Uradni list RS, št. 23/05) Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko že od leta 2002 načrtno in sistematično zagotavlja sredstva za razvoj območij kjer živi romska etnična skupnost v Republiki Sloveniji.

Cilji: zagotovitev pogojev za enakopraven razvoj romske skupnosti v Republiki Sloveniji.

Kazalniki: število zaključenih projektov.

Nosilci: Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko in samoupravne lokalne skupnosti (občine).

Čas izvedbe: sredstva se zagotavljajo letno na podlagi ocene ustreznih projektov.

Potrebna sredstva:

Leto	2010	2011	2012
Eur	682.793	1.000.000	1.500.000

Finančni vir: Proračun Republike Slovenije.

4.2. Prioritetno področje 2: IZBOLJŠANJE IZOBRAZBENE STRUKTURE IN VEČJA VKLJUČENOST V PROGRAME IZOBRAŽEVANJA

4.2.1. Pregled stanja

Odbor ministrov Sveta Evrope je že 3. februarja 2000 sprejel priporočilo o izobraževanju otrok Romov/Ciganov v Evropi.³ Dne 17. junija 2009 pa je Odbor ministrov Sveta Evrope sprejel novo priporočilo s področja izobraževanja Romov in potujočih skupin v Evropi,⁴ ki odgovarja na nove in spremenjene razmere ter vsebuje priporočila državam članicam Sveta Evrope za oblikovanje ustreznih izobraževalnih politikih in ukrepov, ki bodo naslavljali probleme, s katerimi se srečujejo Romi in potujoče skupine na tem področju.

Novejši mednarodno pravni dokumenti, ki urejajo pravice manjšin, predvsem *Okvirna konvencija za varstvo narodnih manjšin*, ki jo je z zakonom ratificiral slovenski državni zbor februarja 1998, vzpostavljajo standarde, ki jim mora zadostiti tudi slovenski šolski sistem.

Maja in junija 2004 so vsi trije strokovni sveti s področja vzgoje in izobraževanja sprejeli dokument *Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v Republiki Sloveniji* (v nadaljevanju: strategija), v kateri so zapisana izhodišča, načela, cilji in temeljne rešitve za uspešnejše vključevanje Romov v vzgojo in izobraževanje na vseh ravneh.

Po vzgojno-izobraževalni vertikalni dokument sledi naslednjim načelom in ciljem:

- načelo odprtosti kurikula,
- načelo avtonomnosti in strokovne odgovornosti strokovnih delavcev,
- načelo enakih možnosti in upoštevanje različnosti med otroci ter načelo multikulturalizma (spoštovanje specifičnosti romske kulture),
- načelo sodelovanja s starši,
- zagotavljanje pogojev za doseganje ciljev in standardov znanja,
- za področje izobraževanja odraslih: načelo vseživljenjskosti, funkcionalnosti, demokratičnosti, prostovoljnosti, raznovrstnosti in dinamičnosti, integriranosti, aktivne udeležbe.

V preteklih letih so bile izvedene naslednje aktivnosti iz strategije:

- sprejet je bil izbirni predmet Romska kultura,
- sprejet je bil poklicni standard romski pomočnik,
- vsako leto so pripravljeni in izvedeni programi medkulturnega sožitja (Zveza Romov Slovenije),
- izdana so bila gradiva v romskem jeziku,
- izvedeni so bili strokovni posveti na temo uspešnejšega vključevanja učencev Romov v sistem vzgoje in izobraževanja,
- vsako leto se izvajajo seminarji za učitelje v okviru nadaljnjega strokovnega izobraževanja,
- vzpostavljena je mreža šol, v katere so vključeni učenci Romi z namenom izmenjave izkušnje, primerov dobrih praks (Zavod RS za šolstvo, Center RS za poklicno izobraževanje).

Država posebej obravnava in šolam priznava ugodnosti za vzgojo in izobraževanje romskih učencev. Za individualno ali skupinsko delo z romskimi učenci ministrstvo za šolstvo in šport v šolskem procesu namenja dodatna finančna sredstva, ima ugodnejše normative za oddelke z Romi, posebej

³ Recommendation No R (2000) 4 of the Committee of Ministers to member states on the education of Roma/Gypsy children in Europe (sprejeto 3. 2. 2000). Dostopno prek http://www.coe.int/T/DG3/RomaTravellers/documentation/recommendations/reeducation20004_en.asp.

⁴ Recommendation CM/Rec(2009)4 of the Committee of Ministers to member states on the education of Roma and Travellers in Europe (sprejeto 17. 6. 2009). Dostopno prek <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1462637>.

financira prehrano, učbenike, ekskurzije, ipd.. Ministrstvo je financiralo razvojno-raziskovalne naloge, povezane s problematiko uspešnejšega vključevanja učencev Romov, ter standardizacijo romskega jezika kot podlago za poučevanje romskega jezika.

Ministrstvo za šolstvo in šport mesečno nakazuje šolam sredstva za učence Rome za nakup učnih pripomočkov in za nekatere stroške v zvezi z dnevi dejavnosti in ekskurzijami. Učbenike za romske učence zagotavljajo šole s pomočjo učbeniških skladov. Ministrstvo za šolstvo in šport zagotavlja dodatna sredstva za regresiranje šolskih malic za vse učence ter vsem šolam, ki vključujejo učence Rome, poviša regres za šolske malice za polovično število vpisanih romskih učencev. Ministrstvo osnovnim šolam z učenci Romi zagotavlja dodatne pedagoške ure za izvedbo pouka v majhnih skupinah. V osnovne šole je bilo v šolskem letu 2007/08 vključenih 1.658 romskih učencev. Homogenih oddelkov s samimi romskimi otroki ni.

Predšolski otroci Romov so vključeni v približno 40 vrtcev po Sloveniji: največ na Dolenjskem, v Posavju, v Beli krajini, na Štajerskem in v Prekmurju. V slovenske vrtce so vključeni na tri načine: največ jih je integriranih v običajne skupine, manj v romske oddelke, kjer so vključeni samo romski otroci, ena enota vrtca pa vključuje le romske otroke.

Zapisane rešitve iz strategije se izvajajo tudi s projekti v okviru nove finančne perspektive Evropskega socialnega sklada (ESS) – Operativni program razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013, četrta razvojna prioriteta Enakost možnosti in spodbujanje socialne vključenosti, druga prednostna usmeritev Povečati dostopnost in enake možnosti v sistemu vzgoje in izobraževanja. Take rešitve so npr. vpeljava romskega pomočnika na vzgojno-izobraževalne zavode, priprava didaktičnih materialov, izvajanje projektov za preseganje stereotipov. V prihodnje naj bi se s pomočjo sredstev ESS sofinancirali tudi drugi ukrepi za dvig kulturnega in socialnega kapitala kot npr.: razvijanje različnih oblik predšolske vzgoje, vključevanje otrok v različne oblike predšolske vzgoje.

V okviru Zavoda RS za šolstvo deluje študijska skupina učiteljev, ki poučujejo romske učence.

Na področju vzgoje in izobraževanja so zelo aktivne tudi različne nevladne organizacije in strokovne ter izobraževalne ustanove.

V projektu je bila izvedena obsežna raziskava o izobraževalnih in poklicnih interesih Romov. Izbrana je bila populacija delovno aktivnih Romov z območij Dolenjske, Bele krajine, Posavja, Kočevskega in Grosupeljskega. Raziskava je bila opravljena na vzorcu 774 Romov med 15. in 45. letom starosti.

Na področju vzgoje in izobraževanja so zelo aktivne tudi različne nevladne organizacije in strokovne ter izobraževalne ustanove.

V projektu »Poklicno informiranje in svetovanje za Rome« je bila izvedena obsežna raziskava o izobraževalnih in poklicnih interesih Romov. Temeljni cilji in zasnova omenjenega projekta je objavljena v zborniku *Poklicno informiranje in svetovanje za Rome – PISR, 2006*, urednici Nada Žagar in Vera Klopčič, Črnomelj: Zavod za izobraževanje in kulturo. V zborniku je natančneje opisana metodologija in potek raziskave ter njeni rezultati. Za raziskavo, ki je potekala v oktobru in novembru 2005, je bila izbrana populacija delovno aktivnih Romov z območij Dolenjske, Bele krajine, Posavja, Kočevskega in Grosupeljskega. Raziskava je bila opravljena na vzorcu 774 Romov med 15. in 45. letom starosti.

Raziskava je pokazala, da je med intervjuvanci 80 % oseb z nedokončano osnovno šolo, čez 90 % jih je brezposelnih, 45 % jih izraža pripravljenost vključiti se v poklicno izobraževanje, le da pri tem vidijo precej ovir in težav. Skoraj četrtina intervjuvancev je odgovorila, da nima nobenih težav za vključevanje, petina intervjuvancev ugotavlja, da zna vse, kar potrebuje, četrtina jih ugotavlja, da

nimajo časa za učenje. Med drugimi odgovori (za njih se je odločila skoraj petina intervjuvancev) izpostavljajo ovire za učenje, ki se jih lahko razvrsti v tri večje skupine: situacijske, institucionalne in dispozicijske. Med situacijskimi so najbolj pogoste prevoz v šolo, skrb za otroke, nespodbudno okolje, delo na črno, pomanjkanje denarja, zdravstveno stanje, selitve iz kraja v kraj in domača opravila. Med institucionalnimi ovirami so najbolj pogoste pomanjkanje primernih prostorov v romskih naseljih, nepismenost, nerazumevanje slovenščine, neinformiranost, neurejena infrastruktura v romskih naseljih (ni elektrike, ni vode), vloga ženske v družini, povezovanje izobraževanja s statusom brezposelnosti, nezaupanje v institucije. Med dispozicijskimi ovirami so najbolj pogoste nizka samopodoba, učne težave, znanje Romom ni vrednota, brezcilnost, vdanost v usodo, percepcija svoje starosti, zgledovanje po drugih in posmehovanje drugih Romov.

Raziskava PISR je pokazala, da je 60 % Romov na področju intervjuvanja zadovoljnih s svojim položajem in si ne želijo izobraževati in zaposlovati. To je vsekakor izziv za Rome in stroko v prizadevanjih za večje vključevanje Romov v izobraževanje kot nujni predpogoj za njihovo uspešno integracijo in reševanje marginalnega položaja v družbi.

Kot primer dobre prakse velja izpostaviti ukrep Mestne občine Murska Sobota, ki je na pobudo pripadnikov romske skupnosti v krajevno skupnost Pušča uvedla šolski avtobus, s čimer se je dolgoročno pripomoglo k boljšemu učnemu uspehu in večjemu šolskemu obisku. Ukrep uvedbe šolskega avtobusa je v celoti financiran iz sredstev občinskega proračuna. Učenci Romi se dnevno vozijo s šolskim avtobusom, čeprav ni zadoščeno zakonskemu določilu Zakona o osnovni šoli, po katerem so učenci upravičeni do brezplačnega prevoza, če so od šole oddaljeni več kot 4 km (zaselek je od šol v mestu oddaljen od 1-3 km).

4.2.2. Ukrepi

4.2.2.1. Vključevanje romskih pomočnikov v vzgojno-izobraževalni proces

Obrazložitev:

Strategija za uspešnejše vključevanje učencev Romov v sistem vzgoje in izobraževanja, ki je bila sprejeta 2004 kot pomemben ukrep za dvig uspešnosti romskih otrok v sistemu vzgoje in izobraževanja vpeljuje romskega pomočnika. Romski pomočnik naj bi otrokom pomagal prebroditi čustvene in jezikovne ovire pred vključitvijo v vrtec oziroma šolo in predstavlja neke vrste most med vrtcem oziroma šolo ter romsko skupnostjo

Cilji: zaposlitev romskih pomočnikov v okviru projekta »*Uspešno vključevanje Romov v vzgojo in izobraževanje*«, ki se izvaja iz sredstev ESS in zagotovitev sistemskih pogojev za zaposlitev romskih pomočnikov po letu 2013.

Kazalniki: število romskih pomočnikov v vrtcih in šolah, kjer je vključeno določeno število romskih otrok.

Nosilci: Zveza Romov Slovenije, Ministrstvo za šolstvo in šport.

Čas izvedbe: od 2008 – 2011 Zveza Romov Slovenije, od 2011 do 2013 ponovitev razpisa ESS, po letu 2013 vključitev v stroške izvedbe programa, ki se financira iz nacionalnega proračuna.

Potrebna sredstva: sredstva na razpisu 1.593.100 EUR, po letu 2013 cca 1 mio EUR iz nacionalnega proračuna.

Finančni vir: Evropski socialni sklad, od leta 2013 Proračun Republike Slovenije.

4.2.2.2. Zgodnje vključevanje v vzgojno-izobraževalni sistem – zagotavljanje pogojev za vključitev v predšolsko vzgojo

Obrazložitev:

Eden od pomembnih ciljev Strategije vzgoje in izobraževanja Romov v Sloveniji je vključevanje romskih otrok v predšolsko vzgojo vsaj dve leti pred pričetkom osnovne šole t.j. najpozneje s štirimi leti. Namen vključevanja v vrtce je predvsem učenje jezika (tako slovenskega kot romskega) ter socializacija v vzgojno-izobraževalni instituciji, ki posreduje izkušnje in vzorce, ki otroku omogočajo lažji vstop in vključevanje v šolo.

Cilji: vključitev čim večjega števila romskih otrok v vrtce oz. v različne oblike predšolske vzgoje, ki omogočajo učenje slovenskega in romskega jezika ter vključevanje v izkušnje in vzorce, ki otroku omogočajo lažji vstop v šolo.

Kazalniki: število otrok vključenih v oblike predšolske vzgoje.

Nosilci: javni razpis za sofinanciranje projekta »Dvig socialnega in kulturnega kapitala v okoljih, kjer živijo predstavniki romske skupnosti«, nosilec: Ministrstvo za šolstvo in šport.

Čas izvedbe: javni razpis iz sredstev ESS v letih 2010 – 2014, po letu 2014 vključitev v nacionalni proračun.

Potrebna sredstva: 4.000.000 EUR do leta 2014, po letu 2014 nacionalni proračun cca 1 mio EUR letno.

Finančni vir: Evropski socialni sklad; Proračun Republike Slovenije.

4.2.2.3. Zagotavljanje pogojev za vzpostavljanje zaupanja v šolo, seznanjanje z romsko kulturo in odpravljanje predsodkov

Obrazložitev:

Strategija vzgoje in izobraževanja Romov v Sloveniji predvideva vrsto aktivnosti, s katerimi se utrjuje prepričanje, da je izobraževanje vrednota ter hkrati zagotavlja možnosti razvijanja romske kulture tudi v okviru vzgojno-izobraževalnih institucij. Seznanjanje s kulturami bo prispevalo tudi k boljšemu medsebojnemu razumevanju in preseganju stereotipov.

Cilji: v okviru navedenega ukrepa je treba uresničiti več ciljev, in sicer:

- zagotoviti ustrezne učne materiale in didaktična sredstva za poučevanje predmeta Romska kultura;
- razviti didaktiko poučevanja predmeta Romska kultura;
- nadaljevati aktivnosti za standardizacijo romskega jezika;
- zagotoviti pogoje za seznanjanje z romsko kulturo (vključitev v kurikulum, izvajanje projektov).

Kazalniki: število didaktičnih materialov, vključitev vsebin s področja romske kulture v kurikulum, standardizacija romskega jezika.

Nosilci: Zavod RS za šolstvo; Zveza Romov Slovenije; javni raziskovalni zavodi; Ministrstvo za šolstvo in šport; Ministrstvo za kulturo; šole.

Čas izvedbe: del aktivnosti izvaja iz Evropskega socialnega sklada od leta 2008, sicer pa gre za stalno nalogo.

Potrebna sredstva: 300.000 EUR letno (sredstva vključena v projekt »Dvig socialnega in kulturnega kapitala v okoljih, kjer živijo predstavniki romske skupnosti«).

Finančni vir: Evropski socialni sklad; Proračun Republike Slovenije.

4.2.2.4. Dvig kakovosti vzgojno-izobraževalnega dela z učenci Romi

Obrazložitev:

Poučevanje učencev Romov ne more biti kakovostno brez razvoja ustreznih didaktičnih strategij in pristopov. Pri tem je pomembno stalno strokovno izpopolnjevanje učiteljev in izmenjava dobrih praks.

Cilji: razvoj didaktičnih strategij in pristopov, izmenjava primerov dobrih praks pri poučevanju učencev Romov ter stalno strokovno usposabljanje učiteljev v okviru različnih oblik (mentorske mreže, študijske skupine, seminarji).

Kazalniki: število strokovnih podlag za razvoj didaktičnih strategij, število učiteljev vključenih v različne oblike usposabljanja.

Nosilci: Zavod RS za šolstvo; univerze.

Čas izvedbe: stalna naloga.

Potrebna sredstva: 200.000 EUR letno (sredstva vključena v projekt »Dvig socialnega in kulturnega kapitala v okoljih, kjer živijo predstavniki romske skupnosti«).

Finančni vir: Proračun Republike Slovenije; Evropski socialni sklad.

4.2.2.5. Vzpostavitev mreže učne pomoči za Rome, posebej tiste, vključene v srednje šole

Obrazložitev:

Za uspešnejše ne samo vključevanje, temveč tudi končanje še posebej srednješolskega programa je nujno zagotoviti nudenje ustrezne učne pomoči. Učno pomoč lahko nudijo tako uspešni študenti Romi, učitelji, pa tudi nevladne organizacije.

Cilji: zagotovitev pogojev za izvajanje različnih oblik učne pomoči.

Kazalniki: število izvajalcev učne pomoči, uspešnost učencev, dijakov, ki so učno pomoč prejeli.

Nosilci: Ministrstvo za šolstvo in šport; samoupravne lokalne skupnosti; Romski akademski klub (RAK)..

Čas izvedbe: od 2010 iz Evropskega socialnega sklada; po končanju projekta zagotovitev iz nacionalnega proračuna.

Potrebna sredstva: cca 500.000 EUR letno (sredstva vključena v projekt »Dvig socialnega in kulturnega kapitala v okoljih, kjer živijo predstavniki romske skupnosti«).

Finančni vir: Evropski socialni sklad; Proračun Republike Slovenije; proračuni samoupravnih lokalnih skupnosti.

4.3. Prioritetno področje 3: ZNIŽANJE BREZPOSELNOSTI PRIPADNIKOV ROMSKE SKUPNOSTI TER POVEČANJE NJIHOVEGA SOCIALNEGA VKLJUČEVANJA IN DOSTOPA DO TRGA DELA

4.3.1. Pregled stanja

Kljub relativno slabi sliki, ki jo kažejo podatki o registrirano brezposelnih Romih, ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve ocenjuje, da je na tem področju v nekaj letih prišlo do številnih pozitivnih sprememb, od katerih so nekatere že jasno razvidne, druge pa se bodo pokazale v naslednjih letih. V prvo skupino sprememb gre šteti večje število zaposlitvenih programov posebej namenjenih Romom, večje število prilagojenih in njim namenjenih programov javnih del (konkretno: programi iz skupin Romi za Rome) in, nenazadnje, večjo soudeležbo Romov pri vsebinskih opredelitvah razvojnih programov. Najpomembnejši kvalitativni premiki v spremembi položaja Romov na trgu delovne sile pa bodo pozitivno korelirali le z zvišanjem njihove izobrazbene strukture in poklicne usposobljenosti, kar pa je že zaznavno pri mlajši generaciji te populacije.

Med temeljnimi vprašanji celotne družbene integracije Romov je vprašanje njihove zaposlenosti, ki ni le nujen pogoj za zagotavljanje osnovnih eksistenčnih možnosti, temveč tudi eden od osnovnih pogojev za izboljšanje njihovega celotnega družbeno-ekonomskega položaja.

Problemi na področju zaposlovanja Romov oziroma njihova vloga na trgu delovne sile ima v Sloveniji nekatere specifičnosti:

1. Natančne evidence, kolikšno število brezposelnih pripada romski skupnosti ni, ker se Romi ne vnašajo v evidenco brezposelnih kot pripadniki romske skupnosti, ampak se lahko tak podatek pridobi le s pomočjo tipičnih romskih priimkov in osebnega poznavanja strank, kar izkrivlja točnost podatka.
2. V septembru 2009 je bilo na Zavodu RS za zaposlovanje (v nadaljevanju: zavod) prijavljenih 2.193 Romov, kar predstavlja 2,5 % vseh registrirano brezposelnih oseb v Republiki Sloveniji. Število Romov je ocenjeno, saj se v evidenci beležijo le tisti, ki to želijo.
3. Določene vrste socialnih pomoči, ki jih lahko dobijo državljani Slovenije, so zakonsko vezane na status brezposelnosti prejemnikov teh pomoči, ki ga dokazujejo s prijavo na zavodu. Tako so na zavodu prijavljene tudi osebe, za katere ni nujno, da iščejo delo, ampak so prijavljene le zaradi uveljavljanja socialnih pravic, med katerimi je tudi precejšen delež Romov.
4. Splošna slika brezposelnosti Romov kaže na koncentracijo Romov na nekaj območij, predvsem Prekmurja in Dolenjske, kar predstavlja tudi regionalni problem. Izobrazbena struktura Romov je dejansko izredno slaba – na področju Dolenjske 98,2 % brezposelnih Romov nima končane osnovne šole, na področju Prekmurja pa 90 %. Število registrirano brezposelnih Romov se z leti zvišuje v absolutnem in relativnem številu. Po informacijah območnih služb in uradov za delo, kjer so prijavljeni brezposelni Romi, imajo nekateri delodajalci dejansko odklonilen odnos do Romov. Kljub temu je glavni vzrok visoke brezposelnosti Romov prav njihova izredno nizka izobrazbena struktura. S tako izobrazbeno strukturo so možnosti pridobitve ali ohranitve zaposlitve relativno majhne.

Prav tako so razlike tudi med Romi, kjer je manjši del že zelo dobro integriran v okolje večinskega prebivalstva, in hkrati ohranja svoje kulturne, jezikovne značilnosti, večji delež pa je tistih, ki živijo ločeno v okviru svojih skupnosti in se težje vključujejo v drugo okolje. Izločenost iz enakopravnih konkurenčnih možnosti na trgu dela jih vedno bolj potiska v družbeno periferijo.

V preteklih letih je ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve na področju trga dela in zaposlovanja izvajalo številne programe, ki so bili usmerjeni na ciljno populacijo brezposelnih Romov:

- »Romi in brezposelnost v Pomurju«;
- »Enakost možnosti zaposlovanja za Rome – naš skupni izziv«;
- Projekt »Razvoj modelov za izobraževanje in usposabljanje Romov z namenom zagotoviti povečanje rednega zaposlovanja«;
- Phare programi namenjeni Romom;
- V okviru Pobude skupnosti EQUAL sta bili financirani dve razvojni partnerstvi: Razvojno partnerstvo Romski zaposlitveni center ter Razvojno partnerstvo Romski izobraževalno-informativni center;
- Čezmejno socialno partnerstvo MEDIATOR – program Interreg III A;
- Programi aktivne politike zaposlovanja, ki so vključevali tudi programe zaposlovanja Romov;
- Nacionalni programi javnih del.

Ukrepi aktivne politike zaposlovanja, ki se sprejemajo za posamezno koledarsko leto ali plansko obdobje, opredeljujejo vrste programov in ciljne skupine brezposelnih, ki se lahko vanje vključijo, med katerimi so tudi Romi.

Preglednica 1: Ocena vključitve Romov v programe aktivne politike zaposlovanja na območnih službah Ljubljana, Maribor, Murska Sobota, Novo mesto in Sevnica v letu 2008 (januar - december 2008)

Ukrep / aktivnost/ podaktivnost aktivne politike zaposlovanja	Št. vključenih	Št. žensk
1.1.1. IMS (informacijsko motivacijski seminarji)	82	52
1.1.2. CIPS (Center za informiranje in poklicno svetovanje)	40	18
1.1.3. Poklicna orientacija pred vključitvijo	77	35
1.1.4. Drugače o poklicih	6	4
1.2.1. Pomoč pri načrtovanju poklicne poti in iskanju zaposlitve	75	40
1.2.2. UŽU (Usposabljanje za življenjsko uspešnost)	2	1
1.2.3. Klub za iskanje zaposlitve	16	10
1.3.4. Vključitev BO v nove in razvojne projekte	1	1
2.1.1. Programi institucionalnega usposabljanja	131	50
2.1.2. NPK (nacionalne poklicne kvalifikacije) - preverjanje in potrjevanje	4	0
2.2.1. Delovni preizkus	10	1
2.2.2. Usposabljanje na delovnem mestu	40	16
2.3.1. Formalno izobraževanje- 2007/2008	192	68
2.3.2. PUM (projektno usposabljanje mladih)	7	5
3.1 1. Pomoč pri samozaposlitvi	5	1
3.1 2. Subvencija za samozaposlitev	3	0
3.2.1. Spodbujanje novega zaposlovanja dolgotrajno brezposelnih oseb - prejemnikov denarne socialne pomoči	2	2
3.2.4. Spodbujanje zaposlovanja mladih brezposelnih oseb	1	0
3.2.6. Pomoč pri zaposlovanju dolgotrajno brezposelnih žensk	1	1
4.1.1. Javna dela lokalni in nacionalni programi	194	61
4.1.3. Spodbujanje zaposlovanja dolgotrajno brezposelnih oseb	1	0
Skupaj vključitev	890	366
Redna zaposlitev	79	27

Vir: Zavod Republike Slovenije za zaposlovanje, 2009.

Programi aktivne politike zaposlovanja, ki jih izvaja zavod, omogočajo, da tako kot druge brezposelne osebe tudi Romi dobijo možnost, da se usposobijo za delo, vendar nastane problem, ko se išče delodajalca, ki bi Roma redno ali pa tudi občasno zaposlil. Največ pripadnikov romske skupnosti se vključuje v programe institucionalnega usposabljanja in formalnega izobraževanja (predvsem za dokončanje osnovne šole) ter v programe javnih del. To so lokalni in nacionalni programi, ki se izvajajo v določenem lokalnem okolju s temeljnim ciljem aktiviranja brezposelnih oseb, njihovi socializaciji – socialni vključenosti, pridobivanju novih znanj in delovnih sposobnosti. V okviru javnih del se Romi vključujejo v komunalne programe, kjer se ne zahtevajo posebna znanja in veščine ter v programe z namenom socializacije in integracije v lokalno skupnost. Romi se v javna dela vključujejo brez čakalne dobe in so lahko tako vključeni v programe večkrat (sicer je vključitev v javna dela omejena le na trajanje enega leta). Programi za Rome so v celoti financirani s strani zavoda, ki je naročnik teh programov.

4.3.2. Ukrepi

4.3.2.1. **Pospešeno vključevanje Romov v ukrepe aktivne politike zaposlovanja v obdobju 2008 – 2013, pri čemer je potrebno upoštevati vidik spola**

Obrazložitev:

Vladni Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja vsebuje ukrepe, namenjene skupinam težje zaposljivih oseb, med katere se uvrščajo tudi Romi.

Aktivnosti:

- opredelitev meril in načinov intenzivnejšega vključevanja Romov v ukrepe aktivne politike zaposlovanja preko določitve regionalnih kvot ali preko določitve prednostnih podskupin Romov za vključitve v posamezen ukrep;
- oblikovanje in izvajanje lokalnih zaposlitvenih programov za brezposelne Rome in Rominje;
- vključitev v posebne programe priprave na zaposlitev, s kombinacijo informativnih in motivacijskih vsebin, izdelave zaposlitvenega in kariernega načrta, usposabljanja in pomoči pri posredovanju zaposlitve;
- oblikovanje programov aktivacije za pogostejše krajše vključitve dolgotrajno brezposelnih Romov.

Cilji:

- letno znižanje števila registriranih brezposelnih Romov in Rominj;
- znižanje števila dolgotrajno brezposelnosti Romov in Rominj;
- zvišanje števila Romov in Rominj/ udeležencev v programih občasnega delovnega aktiviranja.

Kazalniki:

ključni indikatorji trga dela (KILM).

Nosilci:

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve; Zavod RS za zaposlovanje.

Čas izvedbe:

2008 – 2013.

Potrebna sredstva:

sredstva namenjena izvajanju programov aktivne politike zaposlovanja bodo zagotovljena v okviru razpoložljivih sredstev za posamezno leto.

Finančni vir:

Proračun Republike Slovenije.

4.3.2.2.

Enake možnosti na trgu dela in krepitev socialne vključenosti pripadnikov romske skupnosti

Obrazložitev:

Ukrep je določen v okviru 4. razvojne prioritete, 4.1 prednostne usmeritve Operativnega programa razvoja človeških virov za obdobje 2007-2013. Projekti za Rome, ki se bodo izvajali v obdobju 2007-2013, bodo usmerjeni k realizaciji splošnega cilja prioritete: doseči večjo socialno vključenost in zmanjšano materialno ogroženost ranljivih skupin ter z bojem proti vsem oblikam diskriminacije prispevajo k uveljavljanju koncepta enakih možnosti. MDDSZ zato v obdobju 2007-2013 namerava izvesti naslednje javne razpise:

1. Javni razpis za spodbujanje razvoja socialnega podjetništva

Predmet javnega razpisa je spodbujanje dostopa do usposabljanja in zaposlovanja ranljivim skupinam na trgu dela (med katere spadajo tudi Romi) z razvojem socialnega podjetništva.

Sofinancirani bodo projekti, ki bodo razvijali tržne dejavnosti (prodaja blaga ali storitev) in bodo ustvarjali delovna mesta za ranljive ciljne skupine. Javni razpis je namenjen sofinanciranju naslednjih projektnih aktivnosti:

- razvoju novih ali širitev obstoječih tržnih dejavnosti;
- usposabljanju oseb iz ranljive ciljne skupine za vključitev v dejavnost;
- ustvarjanje novih delovnih mest za zaposlitev oseb iz ranljive ciljne skupine;

Cilj: podpora do 10 pilotnih projektov, ki bodo s širitvijo dejavnosti v usposabljanje vključili vsaj 150 oseb iz ranljive ciljne skupine ter za najmanj eno leto zagotovili zaposlitev za polni delovni čas za vsaj 25 % v usposabljanje vključenih oseb iz ranljive ciljne skupine.

Kazalniki: število oseb iz ranljive ciljne skupine, vključenih v programe usposabljanja; število oseb iz ranljive ciljne skupine zaposlenih za obdobje enega leta za polni delovni čas.

Nosilci: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve,
Izvajalci: Projektna partnerstva izbrana na javnem razpisu

Čas izvedbe: 2009-2012.

Potrebna sredstva: 2.000.000 EUR (od tega 85 % sredstev Evropskega socialnega sklada in 15 % namenska sredstva slovenske udeležbe)⁵.

Finančni vir: Evropski socialni sklad; Proračun Republike Slovenije.

2. Javni razpis za izbor razvojnih projektov katerega namen je izboljšati zaposljivost in socialno vključenost ranljivih skupin na trgu dela (med katere spadajo tudi Romi) ter zagotoviti enakost med spoloma.

V okviru razpisa bodo podprti:

- projekti, ki bodo razširili ali nadgradili v preteklosti že uspešno razvito in preizkušeno prakso;
- pilotni projekti, ki bodo namenjeni razvoju in implementaciji novih oblik integracije ciljnih skupin na trgu dela in uvajanje novih pristopov za zagotavljanje enakosti spolov.

⁵ (opomba: koliko od teh sredstev bo namenjeno projektom romske skupnosti je odvisno od števila prijavljenih in odobrenih romskih projektov).

<u>Cilji:</u>	podpora do 12 projektov, ki bodo na celovit način stremeli k izboljšanju stanja na področju spodbujanja socialne vključenosti in večje zaposljivosti ranljivih skupin ter zagotavljanja enakosti med spoloma.
<u>Kazalniki:</u>	število novo razvitih metod dela z namenom zagotavljanja večje zaposljivosti in socialne vključenosti; število oseb iz ciljne skupine, vključenih v programe motiviranja in usposabljanja za večjo socialno vključenost in zaposljivost oseb ciljnih skupin; število oseb iz ciljne skupine, ki bodo posredno ali neposredno zaposleni; število novo razvitih programov za usklajevanje poklicnega, družinskega in zasebnega življenja; število novo razvitih pristopov z namenom zagotavljanja enakosti spolov.
<u>Nosilci:</u>	Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve.
<u>Izvajalci:</u>	projektna partnerstva izbrana na javnem razpisu.
<u>Čas izvedbe:</u>	2010-2014.
<u>Potrebna sredstva:</u>	7.000.000 EUR (od tega 85 % sredstev Evropskega socialnega sklada in 15 % namenska sredstva slovenske udeležbe) ⁶ .
<u>Finančni vir:</u>	Evropski socialni sklad; Proračun Republike Slovenije.

4.4 Prioritetno področje 4: IZBOLJŠANJE ZDRAVJA IN ZDRAVSTVENEGA VARSTVA

4.4.1. Pregled stanja

Na podlagi Programa ukrepov za pomoč Romom iz leta 1995 so bile realizirane naslednje naloge:

- Ustanovljena je bila posebna projektna delovna skupina za izboljšanje zdravja in preventivnih nalog za Rome, ki je pripravila posvet s predstavniki Zveze Romov Slovenije in zdravstvenih zavodov na terenu. Svoje delovanje je skupina nadaljevala v smeri spodbujanja zdrave prehrane med romskimi otroci.
- Center za nalezljive bolezni pri Inštitutu za varovanje zdravja RS je proučeval vidike dostopnosti zdravstvene službe, ki izvaja cepljenje in leta 2000 zbral podatke o »precepljenosti« predšolske in šolske generacije Romov. Z analizo podatkov so ugotovili, da je delež cepljenih otrok (proti vsem boleznim) precej nižji kot je slovensko povprečje.
- Pomursko društvo za boj proti raku je v okviru projekta PHARE v letih 2002/2003 (promocija zdravja v lokalni skupnosti) poskusno izvedlo 5 delavnic za spodbujanje zdravega načina življenja med romskim prebivalstvom (Pušča). Leta 2005 je Pomursko društvo za boj proti raku v okviru projekta PHARE izvedlo raziskavo življenjskega sloga Romov.
- Leta 2002 je Zavod za zdravstveno varstvo Murska Sobota, ob sodelovanju občine Beltinci, Centra za socialno delo in Romov uspešno saniral primere obolevnosti tuberkuloze v romskem naselju Beltinci.
- Ministrstvo za zdravje je v okviru javnih razpisov za sofinanciranje programov varovanja in krepitve zdravja v letih 2004 in 2005 podprlo program »Dvig prehranjevalne kulture za varovanje in krepitev zdravja romske populacije«.

⁶ (opomba: koliko od teh sredstev bo namenjeno projektom romske skupnosti je odvisno od števila prijavljenih in odobrenih romskih projektov)

- Leta 2005 in leta 2006 je ministrstvo za zdravje na podlagi sklepa Vlada RS sofinanciralo program »Vlaganje v zdravje in razvoj – Mura«, ki ga je izvajal Zavod za zdravstveno varstvo Murska Sobota. Program je v manjšem obsegu vključeval tudi spodbujanje zdravega načina življenja med romsko in madžarsko manjšino.
- Institucije in službe, ki delujejo v okviru sistema zdravstvenega varstva (bolnišnice, zdravstveni domovi, patronažna služba) redno skrbijo za zdravstveno varstvo Romov.
- Rezultati raziskave »Dejavniki tveganja za nenalezljive bolezni pri odraslih prebivalcih romske skupnosti« (ZZV Murska Sobota; 2007) so potrdili predvidevanja o nekaterih značilnostih romske skupnosti: nizka izobrazbena struktura, visoka stopnja nezaposlenosti, slabo socialnoekonomsko stanje, premajhna udeležba v preventivnih programih ter prisotnost kroničnih bolezni prispevajo k neenakostim v zdravju Romov. Raziskava predstavlja osnovo za pripravo programov in projektov za krepitev zdravja oz. zmanjševanje neenakosti v zdravju.
- Novela Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju iz leta 2008 omogoča za socialno najbolj ogrožene posameznike in po njih zavarovane družinske člane, ki nimajo v celoti zagotovljenih pravic iz zdravstvenega zavarovanja iz drugega naslova, in če izpolnjujejo pogoje za pridobitev denarne socialne pomoči, da lahko od 1.1.2009 uveljavljajo pravico do plačila razlike do polne vrednosti zdravstvenih storitev, ki se zagotavlja iz Proračuna RS.
- V letu 2009 je MZ sofinanciralo inovativni pristop krepitev zdravja v romski skupnosti »Roma«, katerega nosilec je Pomursko društvo za boj proti raku.
- V letu 2008/2009 je Ministrstvo za zdravje preko razpisa Javne agencije za raziskovalno dejavnost sofinanciralo raziskavo »Ocena rabe zdravstvenih storitev v populaciji romskih žensk in otrok - prispevek k zmanjševanju neenakosti v zdravju«. Rezultati raziskave bodo strokovna osnova za načrtovanje prilagojenih ukrepov za ciljni skupini romske populacije.
- Ministrstvo za zdravje je s partnerji v letu 2008 organiziralo prvo nacionalno konferenco o zdravju Romov z naslovom »Zmanjševanje neenakosti v zdravju romske populacije«, ki je potekala v Radencih. V letu 2009 je v Novem mestu potekala druga nacionalna konferenca z naslovom »Zdravje romskih žensk«.

Temelječ na zgornjih ugotovitvah in v skladu z razvojno politiko ministrstva za zdravje je izboljšanje zdravja Romov zaradi pomembnosti in posebnosti vključeno v nacionalni program promocije zdravja. S posebnimi programi in ukrepi bo Ministrstvo za zdravje v sodelovanju z institucijami in službami, ki delujejo v okviru zdravstvenega sistema na lokalnem / regionalnem nivoju, občinami ter predstavniki Romov, nadaljevalo z aktivnostmi za izboljšanje zdravstvenega stanja romskega prebivalstva.

Zdravje Romov je zaradi specifičnosti populacije, manj kot pri ostalih skupinah prebivalstva, odvisno le od javnega zdravstvenega varstva. Ob posebnostih romske kulture in tradicije, je njihovo zdravje odvisno tudi od izboljšanja stanovanjskih in bivalnih razmer, higienskih razmer, izobrazbe, zaposlovanja in večje socialne varnosti. Zato bi bilo potrebno, da se pri načrtovanju in izvajanju vedno upošteva njihov vpliv tudi na zdravje romske populacije. Pri načrtovanju in izvajanju ukrepov morajo sodelovati institucije in službe, ki delujejo na lokalni/regionalni ravni, občine ter predstavniki Romov, vzpodbujati pa je potrebno tudi aktivnosti za ozaveščanje javnosti o nujnosti reševanja problemov, s katerimi se srečujejo Romi na vseh segmentih družbe.

Primer dobre prakse s področja zdravstvenega varstva je sprejem *Strategije za krepitev zdravja in akcijski načrt za zmanjševanje neenakosti v zdravju v Pomurski regiji*.⁷

Zavod za zdravstveno varstvo Murska Sobota je, v okviru dvostranskega sodelovanja s Flamskim inštitutom za krepitev zdravja, pripravil »Strategijo za krepitev zdravja in akcijski načrt za

⁷ Branislava Belović, Tatjana Buzeti, Tatjana Krajnc Nikolić, Neelke Vernailen, Stephan Van den Broucke, Mojca Činč, Agata Zupančič: Strategija za krepitev zdravja in akcijski načrt za zmanjševanje neenakosti v zdravju v pomurski regiji = Health promotion strategy and action plan for tackling health inequalities in the Pomurje region. Murska Sobota: Zavod za zdravstveno varstvo; Brussels: Flemish Institute for Health Promotion, 2005.

zmanjševanje neenakosti v zdravju v Pomurski regiji«. Splošni cilj tega strateškega načrta je izboljšati zdravstveno stanje regionalnega prebivalstva in tako zmanjšati razlike v zdravju med regijami, po drugi strani pa načrt obravnava tudi neenakost v zdravju znotraj regije. S pomočjo programa za krepitev zdravja, ki je usmerjen predvsem na posameznika in ranljive skupine prebivalstva, si prizadeva vplivati na neenakost v zdravju. Strategija temelji na analizi trenutnega stanja in na prednostnih nalogah regije. Strategija je uvrščena v Regijski razvojni program (RRP) za obdobje do leta 2013 in je dostopna na spletnem naslovu <http://www.zzv-ms.si>.

Kot ciljna skupina so v strategiji opredeljeni tudi Romi. V cilju 4.8., s katerim se spodbuja razvoj bolj zdravega življenjskega sloga manjšin in etničnih skupin, so navedeni štirje specifični cilji: (1) spodbuditi romsko skupnost k sodelovanju pri obravnavi posamezne zdravstvene problematike s pomočjo pristopa prenosa odgovornosti; (2) identificirati zdravstvene potrebe romske skupnosti (z oblikovanjem in izvedbo raziskav o načinu življenja, ki bodo periodično ponovljene, in z usposabljanjem romske skupnosti, da bi sama identificirala svoje potrebe); (3) povečati stopnjo kulturno ustrezne politike krepitev zdravja za romsko skupnost (z izdelavo in izvedbo programa krepitev zdravja za romsko skupnost, pri katerem bodo Romi aktivno sodelovali); (4) povečati udeležbo pri programih preventivne zdravstvene oskrbe med Romi (z vključitvijo preventivnih zdravstvenih storitev v programe za krepitev zdravja za Rome in usposabljanjem zdravstvenih delavcev iz preprečevalne dejavnosti za delo z Romi).

Čeprav je načrt oblikovan posebej za pomursko regijo, lahko služi kot pobuda in kot primer uporabe pristopa strateškega načrtovanja za določanje prednostnih nalog, oblikovanje strategij in ciljev za razvoj ukrepov za zmanjševanje neenakosti v zdravju ogroženih skupin prebivalstva, tudi romske populacije.

Zavod za zdravstveno varstvo Murska Sobota že izvaja programe in aktivnosti na področju zmanjševanja neenakosti v zdravju med romsko populacijo v okviru letnega programa izvajanja javne službe na področju javnega zdravja od leta 2006. V tim za promocijo zdravja je vključen predstavnik Romov, ki je zaposlen na Zavodu za zdravstveno varstvo Murska Sobota. V teku je razvoj programa (predvsem pristopov) za spodbujanje zdravega načina življenja v romski skupnosti, razvoj in priprava medijskih aktivnosti in gradiv za spodbujanje zdravega načina življenja Romov (slovenščina, romščina).

4.4.2. Ukrepi

4.4.2.1. Krepitev in varovanje zdravja romske populacije - s posebnim poudarkom na ranljivih skupinah znotraj romske skupnosti - ženske in otroci

Obrazložitev:

Raziskava »Dejavniki tveganja za nenalezljive bolezni pri odraslih prebivalcih romske skupnosti« (ZZV Murska Sobota; 2007) je pokazala večjo pogostnost pojava kroničnih bolezni, premajhno udeležbo Romov v preventivnih programih zdravstvenega varstva ter večji delež ljudi z dejavniki tveganja za kronične nenalezljive bolezni (KNB). Raziskava predstavlja osnovo za pripravo programov za krepitev in varovanja zdravja ter zmanjševanje razlik v zdravju, tako med romsko in neromsko populacijo, kot tudi med romsko populacijo, ki živi v Prekmurju ter tistimi, ki živijo na Dolenjskem, Posavju in Beli krajini. Zavod za zdravstveno varstvo Murska Sobota že od leta 2006 vključuje v letni program izvajanja javne službe na področju javnega zdravja tudi aktivnosti, ki se nanašajo na problematiko zdravja Romov. Zavod za zdravstveno varstvo Murska Sobota ima strokovne kapacitete in izkušnje na področju varovanja in krepitev zdravja Romov, z zavodom sodeluje tudi pripadnik romske skupnosti kot sodelavec v javno-zdravstvenem timu, kar omogoča tesno sodelovanje z Zvezo Romov Slovenije in romskimi lokalnimi skupnostmi. Dosedanje aktivnosti

in izkušnje zavoda so dobra podlaga za nadaljnje delo ter nadgradnjo dosedanjih aktivnosti. Zavod za zdravstveno varstvo Murska Sobota bo tako postal nosilec dejavnosti na nacionalni ravni za področje krepitve in varovanja zdravja Romov ter zagotavljal strokovne podlage Ministrstvu za zdravje pri oblikovanju morebitnih dodatnih ukrepov.

Cilji:

(1) razviti primerne pristope in programe krepitve in varovanja zdravja za romsko skupnost ter ranljive skupine znotraj romske skupnosti, ob upoštevanju kulturoloških in jezikovnih posebnosti romske skupnosti, jih pilotno implementirati in tiste, ki so se izkazali za primerne, implementirati v vsa okolja v Sloveniji, kjer živijo Romi. Izvajanje programov v drugih okoljih bodo koordinirali zavodi za zdravstveno varstvo s področij na katerih živijo Romi;

(2) vzpostaviti program aktivnosti z izvajalci za krepitev in varovanje zdravja Romov, ki bodo v okviru Zavoda za zdravstveno varstvo Murska Sobota razvijali pristope in programe za krepitev in varovanje zdravja, zagotavljali strokovno pomoč ostalim zavodom za zdravstveno varstvo in drugim ustanovam pri implementaciji programov, skrbeli za kontinuirano izobraževanje zdravstvenih delavcev in sodelavcev, vključenih v delo z Romi ter koordinirali aktivnosti krepitve in varovanja zdravja celotne romske populacije ter zagotavljali strokovno podporo Ministrstvu za zdravje.

Kazalniki:

- oblikovan program aktivnosti in vzpostavljena delovna skupina za krepitev in varovanje zdravja Romov;

- izvajanje programov krepitve in varovanja zdravja;

Dolgoročno: - pozitivni trendi pri dejavnih tveganja za KNB ter večja raba preventivnih zdravstvenih storitev med romsko populacijo;

- izboljšani kazalci zdravstvenega stanja romske populacije.

Nosilci:

Ministrstvo za zdravje; Zavod za zdravstveno varstvo Murska Sobota s partnerji: zavodi za zdravstveno varstvo v regijah, kjer živijo Romi in druge ustanove in izvajalci.

Čas izvedbe:

v letu 2009 izvaja Zavod za zdravstveno varstvo Murska Sobota aktivnosti "Zmanjševanje neenakosti v zdravju v romski skupnosti" v okviru letnega programa izvajanja javne službe - program se nadaljuje tudi v prihodnje. Za širitev programa bo vzpostavljena delovna skupina za krepitev in varovanje zdravja, ki bo razvijala pristope in programe. Novi programi bodo implementirani in kontinuirano izvajani v okoljih kjer živijo Romi.

Potrebna sredstva:

za širitev programa zmanjševanje neenakosti v zdravju v romski skupnosti bodo načrtovana sredstva v skupni vrednosti 120.000 EUR letno in se bodo dodeljevala na podlagi programa, ki ga bo vsako leto predložil Zavod za zdravstveno varstvo Murska Sobota.

Finančni vir:

Proračun Republike Slovenije.

4.4.2.2.

Konference in strokovni posveti o zdravju Romov in podpora čezmejnemu sodelovanju na področju reševanja problematike zdravja Romov

Obrazložitev:

Za izboljšanje zdravja romske populacije in odpravljanje neenakosti v zdravju je potrebno strokovno, dolgoročno in kontinuirano ukrepanje. Pomembna oblika strokovnega izpopolnjevanja, pridobivanja

posebnih znanj, veččin kot tudi poznavanja in razumevanja kulture Romov so konference, strokovni posveti in strokovna srečanja čezmejnih regij kot način izmenjave znanj, izkušenj in dobrih praks. Ministrstvo za zdravje bo zagotovilo izvedbo nacionalnih konferenc, posvetov o zdravju Romov ter strokovnih srečanj čezmejnih regij. Nosilci skrbijo, da se konference in strokovni dogodki izmenično izvajajo v vseh regijah, kjer živijo Romi.

Cilji: (1) Spodbuditi zavedanje strokovne in širše javnosti ter Romov o tematiki zdravja romske skupnosti.
(2) Omogočiti strokovno izpopolnjevanje in dvig kapacitete zdravstvenih delavcev.

Kazalniki: izvedene konference in strokovna srečanja.

Nosilci: Ministrstvo za zdravje; Zavod za zdravstveno varstvo Murska Sobota; Zveza Romov Slovenije; Svet romske skupnosti Republike Slovenije.

Čas izvedbe: od leta 2008 bo vsako leto organizirana nacionalna konferenca o zdravju Romov oziroma nacionalni posvet, strokovno srečanje na regijski ravni oziroma strokovno srečanje čezmejnih regij.

Potrebna sredstva: letno v okviru proračunskih sredstev.

Finančni vir: Proračun Republike Slovenije.

4.5. Prioritetno področje 5: OHRANJANJE IN RAZVOJ RAZLIČNIH OBLIK ROMSKEGA JEZIKA, ROMSKE KULTURE, INFORMATIVNE IN ZALOŽNIŠKE DEJAVNOSTI

4.5.1. Pregled stanja

Ministrstvo za kulturo (MK) že od leta 1993 ustvarja pogoje za kulturno dejavnost romske skupnosti skladno s 65. členom ustave. Pri tem izhaja iz izraženih potreb pripadnikov romske skupnosti in zagotavlja pogoje za njihovo participacijo pri ukrepih, ki so jim namenjeni. Od leta 2004 storitve za romsko skupnost potekajo v okviru Sektorja za kulturne pravice manjšin (v nadaljevanju: sektor), ki je razvil različne instrumente: normativne, organizacijske in finančne ter si prizadeva za koherentno politiko, ki sedaj že vključuje tri programe: *posebni*, ki je namenjen varovanju posebnih pravic romske skupnosti in vključuje tudi pozitivno diskriminacijo, *integracijski*, ki je namenjen vključevanju v različne kulturno-umetniške programe javnih zavodov in druge, ter *evropski*, ki naj bi zapolnil vrzeli na področju usposabljanja in zaposlovanja Romov na kulturnem področju.

V Zakonu o uresničevanju javnega interesa za kulturo (Uradni list RS, št. 96/02, v nadaljevanju: ZUJIK) je v 65. členu posebej opredeljeno, da država financira tudi tiste programe oziroma projekte, ki so posebej namenjeni romski skupnosti.

Romska društva vsako leto navajajo problem financiranja najema prostorov, ker za to ni posebnih sredstev v okviru posebnega programa MK. Sicer lahko prijavijo tudi kritje prostorskih stroškov (pri tem morajo obvezno priložiti posebno utemeljitev, ki mora vsebovati tudi pojasnilo o možnostih uporabe javne kulturne infrastrukture, skladno s 74. in 75. členom ZUJIK), vendar pa je sredstev za kritje tudi teh stroškov premalo. ZUJIK v členih od 74. do vključno 79. člena določa oddajanje prostorov v najem tudi drugim kulturnim izvajalcem, obveznosti upravljavcev oziroma uporabnikov javne kulturne infrastrukture, spremembo namembnosti, neodplačni prenos, smiselno uporabo ter stroške prostora. Omenjeni člani se žal še ne izvajajo v zelenem obsegu. Prizadevanja bodo morala biti

v prihodnje usmerjena v iskanje takih ukrepov, ki bodo omogočili kulturnim društvom uporabo ustreznih prostorov na podlagi navedenih členov ZUJIK. S tem bo omogočena dostopnost do infrastrukture in tudi kulturno delovanje romskih društev. Z dostopom do prostorov za delovanje bo dosežena boljša socialna vključenost Romov v kulturno življenje in integracija na lokalni ravni. Hkrati se jih bo spodbudilo h kulturni ustvarjalnosti in se jim bo omogočilo večje in kvalitetnejše kulturno izražanje.

Pereči pri romski skupnosti so tudi kadrovski problemi, ker v društvih delujejo člani, ki niso posebej usposobljeni za administrativno in računovodsko poslovanje, kar je potrdilo preverjanje finančne dokumentacije v letu 2009.

Tudi sofinanciranje projektov iz drugih virov, predvsem sofinanciranje občin še vedno ne zaživi. Na področju kulturne dejavnosti romske skupnosti je do sedaj par projektov sofinancirala samo Mestna občina Novo mesto. Eden izmed razlogov je verjetno ta, da romski izvajalci nimajo ustreznih (profesionalnih) kadrov za iskanje dodatnih finančnih sredstev.

Ministrstvo za kulturo s **posebnim programom** podpira kulturno dejavnost romske skupnosti. Romski projekti so v posebni program MK vključeni že od leta 1993. Najprej jih je prijavljala Zveze kulturnih organizacij Slovenije, od leta 1997 tudi Zveza Romov Slovenije (prej imenovana Zveza romskih društev Slovenije), od leta 2000 so se začela prijavljati tudi romska društva samostojno (če ustrezajo pogojem), od leta 2006 pa se samostojno lahko prijavijo tudi ustvarjalci pripadniki romske skupnosti, če imajo pridobljen in potrjen status "samozaposleni v kulturi".

Vsako leto je financiranih vedno več projektov.⁸ V posebnem programu MK se podpirajo naslednje vrste dejavnosti romske skupnosti: izdajateljska in založniška dejavnost, kulturna animacija, dejavnosti za ohranjanje jezika, mednarodno sodelovanje Romov, medsebojno kulturno sodelovanje različnih manjšinskih etničnih skupnosti, predstavitve kulturnih dejavnosti in problemov romske skupnosti v Sloveniji in širše, prireditve, predavanja in seminarji ter drugo.

V **integracijski program** MK je bilo prijavljenih ali financiranih projektov le malo kulturnih projektov – do sedaj le 7.⁹

V razvidu medijev sta na Direktoratu za medije vpisana dva romska medija, katerih ustanoviteljica je Zveza Romov Slovenije: Radio Romic (radio) ter Romano Them/Romski svet (tiskani medij). V okviru direktorata poteka razpis za sofinanciranje programskih vsebin medijev, na katerem se sofinancirajo tudi nekatere romske vsebine. Preko medija TV IDEA KANAL (televizijski medij) so v letu 2007 sofinancirane vsebine: Romska obzorja. V okviru integracije Romov na področju medijev bi se lahko v prihodnosti poiskali še rešitve na področju nacionalnega medijskega servisa.

V okviru posebnega programa se že od leta 1996 vsako leto financirajo stroški kulturne animacije, v okviru katerih se podpira enega do dva kulturna animatorja.¹⁰

⁸ V letu 1993 je bil financiran 1 projekt, v letu 1996 že 6, od leta 1998 do 2005 od 26 do 36 projektov, v letu 2009 pa kar 60 projektov.

⁹ Koncert Svetovni dan Romov v Cankarjevem domu (leta 2002, 2003, 2004), izdaja zgoščenke s koncerta in romska suita I. Traje Brizanija (leta 2004), Izdaja zgoščenke RD Amala (leta 2005), projekt Romi povabljeni v knjižnico Metlika (leta 2005) ter projekt Gostovanje čelista Bernarda Brizanija na mednarodnem festivalu v Minnesoti (leta 2007).

¹⁰ En kulturni animator deluje v okviru Zveze Romov Slovenije. Animator skrbi za animiranje vseh skupin in posameznikov romske skupnosti, njegovo delo obsega organizacijo, uredniško delo, pripravljanje programov, režijo ipd. Drugi prijavljeni animator pa deluje v okviru romskega društva Romano vozo Velenje in se prijavlja v posebni program MK od leta 2005.

Sredstva MK, namenjena kulturnim projektom na področju romske skupnosti, tako kot tudi število projektov in predlagateljev, so se sicer iz leta v leto povečevala, vendar se je povečeval tudi znesek zaprosenih sredstev, število prijaviteljev in prijavljenih kulturnih projektov. Zato še vedno ni možno sofinanciranje vseh (ali vsaj večine) prijavljenih projektov. Npr. v letu 2007 je bilo zaprosenih za 2,8 več sredstev kot je bilo razpoložljivih, v letu 2009 pa že 4,1 krat več.

MK ne dela razlik med avtohtonimi in neavtohtonimi Romi, kar je pogost očitek mednarodnih organov Sloveniji. Druga pozitivna praksa je razvojna naravnost (pogoji in storitve za ustvarjalce), tretja pa skrb za koherentno politiko MK na področju romske skupnosti. Omeniti velja še, da posebni program vključuje storitve svetovanja in strokovne pomoči ter evalvacije storitev MK. Posebni program MK je pokazal, da se je vsako leto prijavljalo in v skladu s finančnimi možnostmi tudi (so)financiralo vedno več izvajalcev (društva in tudi druge nevladne organizacije), z vedno več projekti, tudi vsebine dejavnosti so se širile. V letu 2009 je bilo (so)financiranih že 60 projektov 18-im predlagateljem.

Nekatera romska društva se prijavljajo s svojimi kulturnimi projekti na javni poziv samostojno in ne več preko Zveze Romov Slovenije, kar jim je v pogojih javnega poziva tudi omogočeno, s tem je bila dana in udejanjena možnost za širšo raznolikost predlagateljev. Tudi romskim ustvarjalcem je od leta 2006 dana možnost prijave samostojno v posebni program MK, kar omogoča večjo razvojno naravnost programa MK. V letu 2006 je bil uveden ukrep odprtih vrat vodje sektorja za ustvarjalce pripadnike manjšinskih skupnosti, ki se izvaja enkrat tedensko. V letu 2006 je bil na seji strokovne komisije za kulturno dejavnost posebnih skupin v RS sprejet sklep, da se v prihodnje, ko se oceni, da gre za potrebo po dodatnih pojasnilih, posameznika ali predstavnika pravne osebe povabi na sejo strokovne komisije.

Poleg izvajanja finančnih instrumentov, strokovna služba sektorja ves čas izvaja tudi strokovno pomoč oz. svetovanje z namenom realizacije kulturnih dejavnosti. Projekt svetovanja temelji na andragoških osnovah in je bil zasnovan leta 2000, od takrat se tudi izvaja in vsako leto izpopolnjuje. Pomoč je do sedaj potekala predvsem pri prijavi, izpolnjevanju obrazcev, oblikovanju projektov, uresničevanju pogodbenih obveznosti, izvedbi dejavnosti ter pri nadzoru. Rezultati so vidni v tem, da je vedno več vlog popolnih, vedno več romskih društev se želi prijaviti samostojno in se naučiti vseh postopkov MK, skoraj vsako leto je realizacija 100 %, nekateri projekti se razvijajo in izvajajo na višji ravni ipd. Ves čas poteka tudi informiranje (o financiranju, načinu prijave in priprave ter dopolnjevanja, dokumentacije, dnevu izplačila sredstev ipd.). Informacije so dostopne na spletni strani MK (predvsem o pozivih in postopkih za financiranje ter preglednice s financirani projekti in programi), obveščanje pa poteka tudi prek krajših sestankov pri svetovalki, dopisov, elektronske pošte in pojasnjevanj v okviru strokovnega svetovanja.

V končnih poročilih o realizaciji projektov imajo izvajalci možnost izraziti svoje morebitne pripombe, pohvale, mnenja, ideje, ipd. za ministrstvo za kulturo, kar je del metodologije za oblikovanje poročila, ki se izvajalcem posreduje ob koncu leta, kar je tudi ena izmed oblik sodelovanja med MK in izvajalci kulturne dejavnosti romske skupnosti.

Poleg tega se v INDOK centru na Metelkovi 4 hranijo in strokovno obdelujejo tudi vsa posredovana gradiva romske skupnosti (knjige, časopisi, video in avdio posnetki ipd.) in so dostopna prek sistema COBBISS. Kar nekaj predstavnikov različnih organizacij si je že ogledalo to gradivo v knjižnici in pohvalilo tako idejo ter nabor gradiv. Sodelavci sektorja se v okviru možnosti udeležujejo tudi dogodkov, organiziranih s strani Zveze Romov Slovenije in romskih društev ali ustvarjalcev.

Za izbor kulturnih projektov na področju kulturne dejavnosti romske skupnosti je vsako leto objavljen javni postopek (razpis ali poziv - v zadnjih 3 letih). O objavi svetovalka vedno obvesti vse (potencialne) izvajalce, ki so kakorkoli sodelovali s sektorjem (in se vodijo na seznamu) in jim ponudi

strokovno pomoč, kar pripomore k lažji obveščenosti izvajalcev kulture dejavnosti romske skupnosti, vsem, ki zaprosijo za dokumentacijo, pa jim jo posreduje. Za leto 2010 je bil v Uradnem listu RS, št. 89 in na spletnih straneh MK dne 6. novembra 2009 objavljen Javni poziv za izbor kulturnih projektov na področju romske skupnosti v RS, ki jih bo v letu 2010 financirala Republika Slovenija iz proračuna, namenjenega za kulturo.

Evropski program je nova kompleksna in precej zahtevna naloga, ki pomeni nove priložnosti tudi za Rome. V sklop priprav nanj, ki so trenutno aktualne, sodi svetovanje potencialnim prijaviteljem na javni razpis in priprava vsebinskih temeljev za pripravo in izvedbo razpisov. Iz evropskih sredstev naj bi se financiralo tisto, za kar je doslej velikokrat zmanjkovalo denarja v posebnem programu (Evropska komisija namenja financiranje v znesku približno 10 mio EUR do leta 2013), to je predvsem usposabljanje Romov in njihovo zaposlovanje na kulturnem področju.

Sektor je v letih 2008 in 2009 že izvedel dva javna razpisa za izbor projektov za dvig zaposljivosti ranljivih družbenih skupin na področju kulture in podpora njihovi socialni vključenosti. Izbrani projekti se sofinancirajo iz Evropskega socialnega sklada v okviru Operativnega programa razvoja človeških virov 2007 - 2013, prednostne usmeritve »Dvig zaposljivosti ranljivih družbenih skupin na področju kulture in podpora njihovi socialni vključenosti« in proračuna Republike Slovenije.

Sektor pred objavo razpisa vsako leto izvede najprej predstavitveno delavnico (kako se prijaviti na razpis), nato pa z izbranimi izvajalci še delavnico na temo kako pripraviti in oddati zahteve za izplačilo.

Pozitiven premik na področju informativne dejavnosti romske skupnosti je opazen pri pripravi *radijskih in televizijskih oddaj za Rome*. Te se sicer že več let pripravljajo na lokalnih radijskih in televizijskih postajah, sedaj pa se pripravljajo in predvajajo tudi v okviru programa *nacionalne RTV Slovenija*: od decembra 2007 se na nacionalnem radiu predvaja tedenska romska oddaja »Naše poti – Amare drama«, od 23. 3. 2008 pa na prvem programu nacionalne televizije na vsakih 14 dni poteka 15-minutna oddaja z naslovom »So vakeres? – Kaj govoriš?«, ki jo pripravljajo Romi sami.

Pod okriljem Zveze Romov Slovenije od leta 2003 deluje *Romski informacijski center – ROMIC*, ki je uspešno kandidiral na zadnjem razpisu APEK (sklep o uvedbi javnega razpisa za pridobitev radijske frekvence za opravljanje radiodifuzije je bil objavljen v Ur. l. RS, št. 118/2007) ter pridobil lokalno radijsko frekvenco za območje Murske Sobote z okolico (97,6 MHz).

4.5.2. Ukrepi

4.5.2.1. Ustvarjanje pogojev za varovanje posebnih pravic romske skupnosti (posebni program).

Tudi v prihodnje bo MK izvajalo posebni program, ki je namenjen varovanju posebnih pravic romske skupnosti na način, da se upoštevajo posebne okoliščine, v katerih pripadniki omenjene skupnosti živijo. Iskalo se bo ravnotežje med podporo združevanju za ohranjanje identitete skladno z lastnimi potrebami in razvojno naravnanimi projekti.

Zaradi posebnih okoliščin, v katerih pripadniki romske skupnosti kulturno delujejo (nimajo lastne kulturne infrastrukture, relativno malo je lastnih profesionalnih kadrov ipd), bo MK preko ustreznih izvajalcev zagotovilo posebne storitve strokovne pomoči in svetovanja vsem, ki bodo izrazili potrebo po teh storitvah. Program svetovanja bo potekal transparentno in na domišljenih andragoških temeljih ter se bo nenehno evalviralo in nadgrajevalo. Podrobnosti glede pogojev javnega poziva bodo razvidne iz dokumentacije poziva, ki bo javno dostopna v času poziva tako kot doslej. Ministrstvo za kulturo bo pred obravnavo projektov romske skupnosti zaprosilo Svet romske skupnosti za njihovo mnenje, ki bo podano na sejo strokovne komisije za kulturno dejavnost posebnih skupin v RS.

<u>Cilji:</u>	ustvarjanje pogojev za varovanje posebnih pravic romske skupnosti.
<u>Kazalniki:</u>	oblikovan letni posebni program projektov.
<u>Nosilci:</u>	Ministrstvo za kulturo.
<u>Čas izvedbe:</u>	javni poziv za projekte posebnega programa se običajno izvede konec leta za prihodnje leto.
<u>Potrebna sredstva:</u>	sredstva so zagotovljena v proračunu RS pri postavki 6423, potrebna bi bila še proračunska sredstva občin na predlog izpostav Javnega sklada RS za ljubiteljske kulturne dejavnosti vsaj v polovičnem znesku kot je zagotovljen iz proračuna (npr. za leto 2010 je znesek proračuna 87.583 EUR, zagotoviti bi bilo treba iz proračuna občin še 43.792 EUR) .
<u>Finančni vir:</u>	sofinanciranje projektov iz drugih virov, predvsem sofinanciranje občin še vedno ne zaživi, zato bi bilo potrebno spodbujati sofinanciranje občin, predvsem pri stroških prostorov in redne dejavnosti romskih društev.

4.5.2.2. Spremljanje in razvoj integracije romske kulturne dejavnosti (integracijski program).

Obrazložitev:

Končni cilj vseh ukrepov naj bi bila širša družbena integracija in demarginalizacija kot kakovost življenja za vse ljudi, tudi na kulturnem področju. Enkrat letno (najbolje v okviru poročanja o uresničevanju nacionalnega programa za kulturo) se bodo zbirale in analizirale informacije o tem, kako se programi Romov vključujejo v redne programe MK na različnih področjih (npr. glasba, mediji, varstvo kulturne dediščine, ipd.) in v javno kulturno infrastrukturo, saj gre za cilj, ki je zapisan tudi v Nacionalnem programu za kulturo. Prav tako se bodo ob tem času zbirale informacije o uresničevanju ZUJIK, zlasti določb 74 – 79, ter podatki o kakovosti območne integracijske ljubiteljske kulturne dejavnosti. Na predlog izvajalcev kulturnih dejavnosti na tem področju se bodo izdajala tudi argumentirana priporočila za pogovore o možnostih za omenjeno sodelovanje oz. vključevanje. Longitudinalno se bo spremljal trend integracije, ki naj bi se postopoma izboljševal v pozitivni smeri. Še zlasti je slednje potrebno doseči na področju varovanja kulturne dediščine kot dela kulturne raznolikosti, saj že obstaja vrsta mednarodnih dokumentov, na podlagi katerih je varovanje raznolike kulturne dediščine obveznost države. Za presojo dinamike razvoja je smiselno pred začetkom veljavnosti tega programa pridobiti pogled Sveta romskih organizacij na dosedanji razvoj, percepcijo realnega stanja in razvojnih potreb.

<u>Cilji:</u>	zagotovitev pogojev za integracijo romske kulturne dejavnosti.
<u>Kazalniki:</u>	oblikovan pregled projektov, ki so bili integrirani na posamezna področja MK.
<u>Nosilci:</u>	Ministrstvo za kulturo; Javni sklad RS za ljubiteljske dejavnosti (predstavnik Javnega sklada RS je redno vabljen na seje strokovne komisije MK za kulturno dejavnost posebnih skupin); MJU (zmanjšanje administriranja z vlogami, seminarji za manjšinsko in večinsko prebivalstvo).
<u>Čas izvedbe:</u>	uspešnost integracije se bo ugotavljala enkrat letno. Razpisi in pozivi na različnih področjih MK pa se izvajajo skozi vse leto in so javno objavljeni.
<u>Potrebna sredstva:</u>	nekaj dodatnih sredstev bi bilo treba nameniti za realizacijo cilja integracije in ga dodeliti na tisto področje, na katerem bodo izpolnjeni kriteriji za kakovostno integracijo. Ker gre za integracijo najboljših dosežkov

manjšinskih izvajalcev je nemogoče vnaprej predvideti, na katerem področju se bodo omenjeni dosežki pojavili.

Finančni vir:

Proračun Republike Slovenije.

4.5.2.3. Ustvarjanje pogojev za usposabljanje in zaposlovanje Romov na kulturnem področju ob upoštevanju vidika spola.

Obrazložitev:

Ker dejstvo o relativno majhnem številu profesionalnih kadrov in umetnikov praviloma stalno spremlja manjšinske skupnosti in torej tudi romsko, je dobrodošla priložnost, ki jo ponujajo evropski strukturni skladi tudi za usposabljanje in zaposlovanje (tudi samozaposlovanje) Romov v sektorju kulture in za ljudi, ki se želijo usposablјati in se zaposliti pri ohranjanju in razvoju romske kulture. Gre torej za možnosti podpore tistim projektom, ki bodo prek specifične kulturne dejavnosti omogočili še usposabljanje in zaposlovanje Romov in drugih, ki bi pri romskih kulturnih dejavnostih sodelovali, zlasti najbolj nujnih kadrov. Sektor je vsebinsko zadolžen za ta t.i. evropski program in ga že izvaja skupaj s pristojno NOE MK ter koordinatorjem na medresorski ravni. Gre za javni razpis za izbor projektov za dvig zaposljivosti ranljivih družbenih skupin na področju kulture in podporo njihovi socialni vključenosti. Izvedene so že bile in še bodo številne delavnice z namenom, da se potencialne predlagatelje čim boljše pripravi na ta zahtevni program in se jim tako da možnost črpanja dodatnih sredstev za različne skupine, med njimi tudi za Rome.

Cilji:

zagotovitev pogojev za usposabljanje – zaposlitveni programi.

Kazalniki:

oblikovan program financiranja iz ESS.

Nosilci:

Ministrstvo za kulturo; Služba Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalno politiko; Zveza Romov Slovenije.

Čas izvedbe:

prvi razpis je bil objavljen za leto 2008, nato je bil objavljen dveletni za 2009-2010 naslednji bo izveden predvidoma februarja 2010.

Potrebna sredstva:

denar se zagotavlja iz evropskih strukturnih skladov in proračuna Republike Slovenije (za dveletne razpise vsak v višini 1.600.000 EUR), dodatna sredstva niso potrebna.

Finančni vir:

Evropski socialni sklad; Proračun Republike Slovenije.

4.5.2.4. Izvajanje posebnih storitev za ustvarjalce, umetnike in profesionalce, ki delujejo na področju romske kulturne dejavnosti.

Obrazložitev:

Sektor že vrsto let posebno pozornost posveča tistim posameznikom, ki s svojo ustvarjalnostjo, profesionalnostjo ali umetniškimi delovanjem prispevajo k razvoju manjšin tudi na področju kulture. Leta 2006 je bil uveden dan (sreda dopoldne) odprtih vrat vodje Sektorja (informacija je objavljena na spletni strani MK in v prostorih sektorja, posreduje pa se tudi ustno ob svetovanju in ob drugih priložnostih) in svetovalca za pravne zadeve Sektorja. To je sistemska možnost za podajanje mnenj, predlogov, pobud in razmišljanj glede ukrepov in programov, ki so namenjeni Romom, o problemih pri ustvarjanju in o možnostih za promocijo in prikaz dosežkov, in za pravno svetovanje Romom glede uveljavljanja njihovih kulturnih pravic. Na podlagi teh pogovorov se lahko izdajo priporočila, s pomočjo katerih naj bi se izboljšali pogoji za prikaz in promocijo romskih kulturnih dosežkov ter za še boljše integracijo romske skupnosti. Proučili bomo možnost, da se ta ukrep razvije tako, da bi ga prevzel poseben zunanji izvajalec in bi se financiral iz Evropskega socialnega sklada, konkretno v okviru prednostne usmeritve »Dvig zaposljivosti ranljivih družbenih skupin na področju kulture in podpora njihovi socialni vključenosti«.

<u>Cilji:</u>	preseganje izhodiščno neenakih pogojev za kulturno ustvarjanje.
<u>Kazalniki:</u>	pregled opravljenih posebnih storitev, kot implementacija pozitivne diskriminacije.
<u>Nosilci:</u>	Ministrstvo za kulturo.
<u>Čas izvedbe:</u>	neprekinjeno.
<u>Potrebna sredstva:</u>	ta ukrep deloma že izvaja Sektor, v prihodnje bi se z angažiranjem sredstev Evropskega socialnega sklada tovrstno svetovanje lahko izvajalo kot posebna storitev v za to usposobljeni organizaciji. Posebna finančna sredstva za projekte tu niso potrebna, saj se projekti omenjenih izvajalcev praviloma financirajo v okviru omenjenih treh programov Sektorja.
<u>Finančni vir:</u>	Evropski socialni sklad in Proračun Republike Slovenije.

4.6. Prioritetno področje 6: OSVEŠČANJE IN BOJ PROTI DISKRIMINACIJI

4.6.1. Pregled stanja

V družbi je diskriminacija še vedno zelo prisotna, izpostavljeni pa so ji tudi pripadniki romske skupnosti. Najpogostejši razlogi za diskriminacijo so stereotipi in predsodki, pomanjkanje informacij o družbenih skupinah, ki so izpostavljene diskriminaciji, strah pred neznanim ter težnje po preseganju lastnega občutka manjvrednosti. Marginalizacija in socialna izključenost določenih skupin, ki se lahko prenašata iz generacije v generacijo, sta posledici diskriminacije. Ta ne učinkuje negativno le na diskriminirano osebo ali skupino, temveč tudi na celotno družbo, saj znotraj nje povzroča neenakosti in jo v celoti šibi.

Napori in s tem ustrezne aktivnosti, usmerjene v odpravljanje predsodkov in stereotipov do Romov so danes nujno potrebni. Slovenija je tako novembra 2008 uradno začela izvajati kampanjo ozaveščanja o predsodkih in stereotipih do Romov, ki se imenuje »Dosta! Osvobodimo se predsodkov, spoznajmo Rome!«. Urad Vlade RS za narodnosti v sodelovanju z Informacijskim uradom Sveta Evrope v Sloveniji ter z romsko skupnostjo in nevladnimi organizacijami vodi, izvaja in koordinira aktivnosti kampanje Dosta!. Tako je Urad Vlade RS za narodnosti v letu 2009 izvedel naslednje aktivnosti:

- S kampanjo Dosta je bil Urad Vlade RS za narodnosti prisoten na vseh večjih in pomembnejših dogodkih, ki so bili organizirani v času predsedovanja Republike Slovenije Odboru ministrov Sveta Evrope, konkretno na Konferenci o izobraževanju Romov, ki je potekala meseca maja na Brdu pri Kranju, na okrogli mizi o položaju manjšin v Sloveniji in Slovencev, ki živijo zunaj meja RS, ki je potekala meseca junija na Brdu pri Kranju, ter na otvoritvenem dogodku projekta Sveta Evrope »Evropska pot romske kulture in dediščine« (oktober, Lendava in Kamenci).
- V okviru kampanje Dosta! so bili v letu 2009 organizirani številni dogodki, srečanja, okrogle mize, kulturne prireditve – nekateri od teh so potekali celo pod njenim pokroviteljstvom – pa tudi natečaji. Izmed teh velja omeniti mesec romske kulture *Romano čhon* ter slovensko-romski muzikal *Stekleno jabolko*. Izpeljani so bili različni natečaji – preko enega so se izbirali slogani na temo »Zdaj pa nekaj lepega o Romih« - izbranih šest »naj sloganov« se je nato vrtelo na lokalnih radijskih postajah. Urad Vlade za komuniciranje je v javni razpis za sofinanciranje informativno-komunikacijskih in izobraževalnih dejavnosti o evropskih zadevah v letu 2009 umestil poseben sklop *osveščanja in boja proti predsodkom do Romov*, v okviru katerega so se sofinancirale aktivnosti nevladnih organizacij s tega področja, pri čemer je bil nujen pogoj tudi promocija sporočil kampanje Dosta!. Poleg tega je bila kampanja Dosta! in s tem njena sporočila prisotna na številnih drugih dogodkih, kot npr. na Študentski

areni, Festivalu prostovoljstva mladih, Rock otočcu, tednu kultur, številnih poletnih (romskih) taborih mladih idr..

- Na vseh dogodkih, kjer je bila prisotna kampanja, so se delila gradiva kampanje: letaki, plakati, zgoščenke *Glasba onstran predsodkov* (romske variacije evropske himne), priročniki, vrečke z logotipom kampanje idr..
- Kampanja Dosta! je meseca novembra 2009 vstopila v osnovne šole – na ravnateljice in ravnatelje osnovnih šol je bilo naslovljeno pismo (ki sta ga podpisala minister za šolstvo in šport in direktor urada za narodnosti), s katerim se je šole povabilo, da v svojo redno dejavnost vključijo tudi aktivnosti, s katerimi bi pri mladih promovirali in širili sporočila kampanje ter tako prispevali k odpravljanju predsodkov in stereotipov.
- Jeseni 2009 sta ambasadorja kampanje postala znana slovenska glasbenika Murat & Jose, ki že v besedilih svojih pesmi pojeta / govorita o pomembnosti spoštovanja različnosti. Kot ambasadorja kampanje bosta sodelovala na dogodkih in pri aktivnostih, ki potekajo v okviru kampanje, zlasti pa pri naslavljanju mladih.
- Zelo aktivna v okviru kampanje Dosta! je romska skupnost sama, ki je v času trajanja kampanje organizirala številne dogodke, na katerih je opozarjala na nestrpnost do romske skupnosti. V okviru kampanje Dosta! je tako Romski informativni center – Romic pripravil nosilno pesem kampanje z naslovom »Dosta! – Hejrin!«, ki, preko glasbe povzema sporočilo celotne kampanje – dovolj je predsodkov, odprimo srca, sprejmimo drug drugega, vsak posameznik pa naj s svojimi dejanji prispeva k boljšemu sobivanju in dostojnemu življenju vseh. Pesem se bo vrtela na vseh radijskih postajah v Sloveniji in postala eden od zaščitnih znakov kampanje.

Urad Vlade RS za narodnosti tudi v prihodnje (v letu 2010) načrtuje aktivno izvajati kampanjo oziroma preko drugih aktivnosti naslavlja problem diskriminacije in nestrpnosti do Romov.

Izkušnje pri delovanju s pripadniki romske skupnosti so pokazale, da prizadevanja državnih organov in občin niso dovolj uspešna, če Romi v te dejavnosti tudi sami niso aktivno vključeni. Tudi Romi vse bolj spoznavajo, da brez njihovega sodelovanja in boljše lastne organiziranosti ni mogoče izboljšati položaja romske skupnosti. Urad Vlade RS za narodnosti je vseskozi aktivno sodeloval pri vključevanju romskih svetnikov v lokalno samoupravo ter finančno tudi podpiral programe usposabljanja in izobraževanja za pripadnike romske skupnosti, ki so ali kandidirali na listah za izvolitev romskega svetnika v občinski svet, so bili izvoljeni za romskega svetnika oziroma so romski aktivisti. V ta namen so bila v letih 2002 – 2006 dodeljena ustrezna denarna sredstva. Zadnje tovrstno usposabljanje oziroma izobraževanje je za romske svetnike in aktiviste potekalo v začetku marca 2007 v Murski Soboti. Kljub temu je še vedno prisotna potreba po organiziranem izobraževanju za vse romske svetnike in aktiviste, zaradi česar je potrebno temu ustrezno oblikovati primerne ukrepe.

Ravno tako, kot je pomembno usposabljanje romskih svetnikov in aktivistov za delo v občinskih svetih, društvih, v odnosih z državnimi organi in tudi drugače, pa je na drugi strani zelo pomembno tudi usposabljanje vseh tistih javnih uslužbencev, ki se pri svojem delu kakorkoli srečujejo s pripadniki romske skupnosti. Tu gre, nasprotno, predvsem za izobraževanja o diskriminaciji, predsodkih in stereotipih. Kot zelo dober primer dobre prakse je mogoče predstaviti usposabljanje policistov za delo v multikulturni skupnosti. V obliki projekta policijske akademije z naslovom »Usposabljanje policistov za delo v večetnični družbi« je od leta 2003 do konca leta 2004 potekalo intenzivno usposabljanje policistov policijskih uprav Ljubljana, Krško, Novo mesto, Maribor in Murska Sobota. Poudarek pri usposabljanju je bil na delu z Romi. Namen usposabljanja je, da se policisti zavejo negativnih predsodkov do določene skupine ali posameznikov, škodljivosti teh v povezavi s profesionalnim delom policistov, da spoznajo romsko kulturo in običaje ter se zavejo pomembnosti pravilnega pristopa, ocene pri reševanju varnostnih dogodkov ter pomena pravilnega dialoga. Kljub prenehanju veljavnosti projekta so se aktivnosti z enako vsebino nadaljevale in postale stalna oblika preventivnega dela policije na območjih, kjer živi multikulturna skupnost. Vsa

usposabljanja potekajo v sredinah, kjer delajo policisti in živijo romske skupnosti. Na njih so aktivno sodelovali tudi romski svetniki in drugi predstavniki romske skupnosti. Cilj tovrstnih usposabljanj ni le večja usposobljenost policistov, temveč tudi vzpostavitev dialoga s to skupnostjo. Posledice so večplastne: zmanjšanje kršitev, manj oviranj postopkov policije pri uradnih opravilih, Romi sami prijavljajo prekrške in kazniva dejanja, skupno reševanje v okviru pristojnosti posameznih zapletenejših varnostnih dogodkov, ki bi sicer ob nepravočasnem reševanju lahko prerasli v huda kazniva dejanja.

Nadgradnja zgoraj opisanih usposabljanj je bil tečaj osnov romskega jezika (40 ur) in seznanjanja pripadnikov določenih strnjenih romskih naselij s zakonskimi določbami glede kršitev, značilnih za določena območja in posledično motečih predvsem za okoliško prebivalstvo. Učenje romščine, dolenske različice romskega dialekta, se je prostovoljno udeležilo 47 policistov. Policija ga je izvedla s pomočjo predstavnice Zveze Romov Slovenije. Usposabljanje se nadaljuje in je postalo stalna oblika dela. V vseh letih se ga je do sedaj udeležilo preko 600 policistov.

V pripravah in pri izvedbi teh usposabljanj so sodelovali predstavniki Inštituta za narodnostna vprašanja, Urada varuha človekovih pravic Republike Slovenije, Amnesty International Slovenije, predvsem pa predstavniki Zveze Romov Slovenije in romskih svetnikov.

4.6.2. Ukrepi

4.6.2.1. Aktivnosti, usmerjene v preprečevanje diskriminacije in v odpravljanje predsodkov in stereotipov do Romov

Obrazložitev:

V današnji družbi so predsodki in stereotipi o Romih žal še vedno pogosto prisotni. Ravno toliko kot so močni, pa so tudi napačni. Romi se z diskriminacijo srečujejo na vseh področjih družbenega življenja, zato je potrebno z ustreznimi aktivnostmi družbo osveščati in jih seznanjati o tem, kdo Romi pravzaprav so. Predvidene so aktivnosti, preko katerih se bodo posamezniki pričeli zavedati lastnih predsodkov in stereotipov, ki jih gojijo do Romov. Še posebna pozornost se bo posvečala mladim.

Slovenija se je sicer že novembra 2008 pridružila kampanji, ki poteka v okviru skupnega programa Evropske komisije in Sveta Evrope in katere geslo je »Osvobodimo se predsodkov, spoznajmo Rome!«. Omenjeno kampanjo v Sloveniji vodi Urad Vlade RS za narodnosti v tesnem sodelovanju z Informacijskim uradom Sveta Evrope v Republiki Sloveniji, romsko skupnostjo in nevladnimi organizacijami. V okviru kampanje so že bila pripravljena določena gradiva (letaki, plakati, priročnik, ipd.), ki so bila razdeljena ciljni publiki, izvedene pa so bile že tudi številne aktivnosti. Ker je boj proti diskriminaciji boj na dolgi rok, se bo s kampanjo oziroma aktivnostmi, ki zasledujejo zgoraj naštete cilje, nadaljevalo v celotnem obdobju, za katero se sprejema nacionalni program ukrepov.

Cilji: preko različnih (ciljno usmerjenih) aktivnosti osveščati javnost in mlade o predsodkih in stereotipih do Romov.

Kazalniki: število izvedenih aktivnosti; število udeležencev posameznih aktivnosti; ankete.

Nosilci: Urad Vlade RS za narodnosti; pri izvedbi sodelovanje z romsko skupnostjo, nevladnimi organizacijami in drugimi pristojnimi institucijami

Čas izvedbe: od leta 2010 dalje in kontinuirano.

Potrebna sredstva: cca. 40.000 EUR letno.

Finančni vir: Proračun Republike Slovenije.

4.6.2.2. Izobraževanje predstavnikov romske skupnosti v svetih samoupravnih lokalnih skupnosti (romskih svetnikov), v društvih in drugih organizacijah (romskih aktivistov).

Obrazložitev:

Svet romske skupnosti Republike Slovenije bo v sodelovanju s pristojni državni organi koordiniral in izvedel izobraževanja za predstavnike romske skupnosti v svetih samoupravnih lokalnih skupnosti (romske svetnike), predstavnike društev ter drugih organizacij (romske aktiviste) s področja osnov na posameznih področjih, ki jih vsebinsko pokrivajo posamezni državni organi (npr. Ministrstvo za okolje in prostor bo pripravilo in izvedlo izobraževanje s področja osnov prostorskega načrtovanja). Izobraževanja bodo pripravljena v sodelovanju s pristojnimi državnimi organi ter drugimi strokovnimi institucijami, ki vsebinsko in strokovno pokrivajo posamezna področja. Preko izobraževanj se bodo ti predstavniki seznanili s temeljno zakonodajo in postopki na teh področjih ter svojimi pravicami in dolžnostmi. Namen tovrstnih izobraževanj je zagotoviti večjo usposobljenost predstavnikov romske skupnosti v svetih samoupravnih lokalnih skupnosti ter vidnejših predstavnikov skupnosti (kot so predstavniki društev ter drugih organizacij (romski aktivisti)) za aktivnejše uveljavljanje interesov romskega prebivalstva na vseh področjih, ki so pomembna za njihovo skupnost.

Cilji:

vsako leto izvesti vsaj 5 izobraževanj.

Kazalniki:

število izvedenih izobraževanj; število udeležencev; ankete.

Nosilci:

Svet romske skupnosti Republike Slovenije; Zveza Romov Slovenije; pri izvedbi sodelovanje s pristojnimi državnimi organi in drugimi strokovnimi institucijami ter posameznimi strokovnjaki, ki imajo izkušnje na posameznih področjih.

Čas izvedbe:

od leta 2010 dalje in kontinuirano.

Potrebna sredstva:

letno v okviru proračunskih sredstev.

Finančni vir:

Proračun Republike Slovenije.

4.6.2.3. Izobraževanje javnih uslužbencev v javni upravi in pravosodnih organih, ki se pri svojem delu srečujejo s pripadniki romske skupnosti.

Obrazložitev:

Zaradi vzpostavitve partnerskega odnosa z romsko skupnostjo in s ciljem vzpostavitve konstruktivnega dialoga med obema partnerjema, ki v določenem okolju prebivata, je potrebno premostiti tudi določene stereotipe in predsodke večinskega prebivalstva, predvsem predsodke javnih uslužbencev v javni upravi in pravosodnih organih, ki se pri svojem delu (vsakodnevem ali občasnem) srečujejo s pripadniki romske skupnosti. Namen izobraževanj je ozavestiti javne uslužbence v javni upravi in pravosodnih organih o lastnih stereotipih in predsodkih ter pravilnem pristopu do romske populacije oziroma jih usposobiti za prepoznavanje in obvladovanje različnih stereotipov in prepričanj ter jih naučiti obvladovati konfliktne okoliščine, v katerih se znajdejo pri svojem delu. V okviru izobraževanj se bodo javni uslužbenci v javni upravi in pravosodnih organih seznanili z različnimi vsebinami s področja boja proti diskriminaciji, človekovimi pravicami, zgodovino in kulturno raznolikostjo pripadnikov romske skupnosti v Sloveniji ter z osnovami romskega jezika (ter različnimi romskimi narečji). Tovrstna usposabljanja, pri katerih poleg policistov sodelujejo tudi predstavniki romske skupnosti, že več let uspešno izvaja MNZ – Policija.

Cilji:

vsako leto izvesti vsaj 5 izobraževanj.

Kazalniki:

število izvedenih izobraževanj; število udeležencev; ankete.

Nosilci: Urad Vlade RS za narodnosti (koordinacija izobraževanj); pri izvedbi sodelovanje z romsko skupnostjo in s posameznimi strokovnjaki, ki imajo izkušnje na tem področju.

Čas izvedbe: od leta 2010 dalje in kontinuirano.

Potrebna sredstva: letno v okviru proračunskih sredstev.

Finančni vir: Proračun Republike Slovenije.

5. SPREMLJANJE URESNIČEVANJA PROGRAMA UKREPOV (MONITORING)

Uresničevanje programa ukrepov se bo sistematično spremljalo na letni ravni, pri čemer se bo pripravila evalvacija ukrepov ter se bo po potrebi predlagalo spremembe oziroma dopolnitve dokumenta.

V skladu z ZRomS-1 bo uresničevanje programa ukrepov spremljalo vladno delovno telo, ki je že oblikovano. Na podlagi 6. člena ZRomS-1 je Vlada RS na 16. redni seji dne 5. 3. 2009 sprejela sklep št. 09501-2/2009/3 (sklep vlade št. 09501-2/2009/7 o popravku sklepa št. 09501-2/2009/3) o ustanovitvi in imenovanju Komisije Vlade RS za zaščito romske skupnosti. Skladno z ZRomS-1 je komisija sestavljena iz 16 članov (8 predstavnikov državnih organov, 4 predstavniki Sveta romske skupnosti Republike Slovenije in 4 predstavniki samoupravnih lokalnih skupnosti, v katerih se voli predstavnika romske skupnosti v mestni oz. občinski svet). Predsednik komisije je minister za šolstvo in šport, administrativne zadeve za komisijo pa vodi Urad Vlade RS za narodnosti.

Naloge komisije so:

- spremljanje uresničevanja programa ukrepov iz prvega odstavka 6. člena Zakona o romski skupnosti v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 33/07),
- spremljanje uresničevanja ustavnih obveznosti in zakonskih določil Republike Slovenije, ki se nanašajo na romsko skupnost,
- oblikovanje predlogov in pobud glede zaščite romske skupnosti, ki se posredujejo Vladi Republike Slovenije in posameznim ministrstvom v smeri pridobivanja njihovih uradnih stališč,
- izmenjava mnenj med predstavniki romske skupnosti, samoupravnih lokalnih skupnosti in državnimi organi o vseh vprašanjih, ki zadevajo položaj romske skupnosti,
- obravnavanje aktualnih vprašanj uresničevanja posebnih pravic romske skupnosti.

Komisija je o svojem delu sprejela poslovnik, ki ga je s sklepom št. 09501-5/2009/6 z dne 14. 7. 2009 potrdila tudi Vlada RS.

Na podlagi poročil posameznih državnih organov, samoupravnih lokalnih skupnosti, v katerih se v skladu z zakonom, ki ureja lokalno samoupravo, voli predstavnika romske skupnosti v občinski svet, Sveta romske skupnosti Republike Slovenije in drugih organov, mora komisija enkrat letno pripraviti in predložiti vladi poročilo o uresničevanju programa ukrepov. Vlada mora v skladu s četrtem odstavkom 4. člena ZRomS-1 enkrat letno poročati državnemu zboru o uresničevanju zakonskih obveznosti do romske skupnosti.